

Frit

28. årgang - nr. 3-4 Aug. - sept. 2001
Temanummer

NORDEN

TEMANUMMER:

ØSTUDVIDElsen – politiske og økonomiske perspektiver

Af *Leif Kajberg og Bent Brier*

Foreningen Frit Norden har som mærkesag bevarelsen af dansk folkestyre

LÆS I BLADET

Østlandene under åget
Af *Ib Christensen*.....side 2

Er der et alternativ til EU's
udvidelse?
Af *Lykke Friis*.....side 4

Den tjekkiske republik og
Den europæiske Union
Af *Jan Zahradil, Petr Plecity,
Petr Adrián og
Miloslav Bednár*.....side 6

Estlands situation
før og efter Nice-traktaten
Af *Uno Silberg*side 10

EU's østudvidelse:
økonomiske og politiske interesser
Af *Hans Aage*side 12

Enutrolig dårlig idé
Af *Sven Skovmand*side 18

Nordisk Folkerigsdag
i høj bølgegang
Af *Jesper Morville*side 20

Grundloven skal revideres
– glidebanen skal lukkes!
Af *Bent Brier*side 22

og et frit internationalt samarbejde med udgangspunkt i nordisk menneskesyn og fællesskab. Også i Frit Norden er vi meget optaget af planerne om EU's udvidelse med landene i Øst- og Centraleuropa. Vi udsender derfor et temanummer, der dels samler en række faktuelle informationer om østudvidelsesprocessen og dels prøver at gå bag om argumenter og slagord i dagens politiske debat ved at indkredse de politiske og økonomiske perspektiver i forbindelse med EU's østudvidelse og belyse de mulige alternativer til EU-medlemskab.

Hensigten er også at sætte fokus på de efter vores opfattelse unfair betingelser, østlandene er undergivet i forbindelse med optagelsen. Disse lande kan kun forhandle overgangsordninger, da de betingelsesløst skal acceptere hele det regelsæt og traktatsystem, som EU har udviklet fra og med Romtraktaten, der trådte i kraft i 1958.

De får heller ikke nogen indflydelse på den nye traktat, som efter planerne skal forhandles færdig i 2004. Endelig får de ikke den samme adgang til støttemidler som fx de sydeuropæiske stater i EU. De synes reelt at befinde sig i en "take it or leave it-situation." Det foreliggende temanummer søger endvidere at præsentere den alternative og EU-skeptiske opinion i udvalgte øst- og centraleuropæiske lande. Op til folkeafstemningen om ØMUen den 28. september sidste år fik vi nemlig mest politikernes og

ambassadørernes synspunkter serveret, medens de toneangivende medier var mere karrige med oplysninger om, hvordan et bredere udsnit af befolkningen i EU-kandidatlandene ser på spørgsmålet om indtræden i EU. Et modspil til "elitens" synspunkter på til EU er derfor meget påkrævet, og der bør ikke mindst at stille skarpt på spørgsmålene: Er indlemmelse i EU's union den eneste mulighed? Kan vi hjælpe Østeuropa inkl. Baltikum på en anden og bedre måde? Kan de alternativforestillinger, der er formuleret i Norden, bl.a. i sammenhæng med Nordisk Folkerigsdag, berige alternativ-tænkningen i ansøgerlandene? Og hvilken relevans har i denne forbindelse de grundfæstede forestillinger om frisind, selvråderet og nærdemokrati, som i mange årtier har været en af de bærende søjler i kulturarven i Norden?

Vi håber, at dette temanummer kan være med til at sætte yderligere gang i debatten om EU og udvidelsen mod øst. Der er mange problemstillinger, som kan fortjene at blive debatteret. Nogle eksempler på emner kunne være: Hvordan vil samfundsudviklingen forløbe i landene efter optagelsen – hvilke værdier vil gå til grunde? Hvad står ansøgerlandene i fare for at miste, og hvad er værdifuldt at bevare, politisk, kulturelt, økologisk og socialt i disse lande?

Temanummeret er udgivet med støtte fra Nævnet for EU-oplysning

Østlandene under åget

Af Ib Christensen
*Fhv. medlem af Europa-
parlamentet og Folketinget*

10 østeuropæiske lande søger om medlemskab, af EU (Estland, Letland, Litauen, Polen, Tjékiet, Slovakiet, Ungarn, Slovenien, Rumænien og Bulgarien). Tidligst i 2004, formentlig senere, vil nogle af dem være medlemmer af EU, hvis det går efter planerne.

Nøjagtigt som i EU-landene er det eliten, som er for EU, mens skepsis

Frit NORDEN

Redaktion:

Leif Kajberg (ansvarshavende)
Klirevænget 31, 2880 Bagsværd
Tlf. 44 98 29 32
Bent Brier, Jesper Morville

Redaktionspanel:

Ib Christensen
Kurt Francis Madsen
Poul Erik Søe

Årsabonnement.- Dkr. 90,-

Annoncer:

Dkr. 2,- pr. spalte-mm
ekskl. tillæg for farver,
ekskl. moms

Tryk: Toptryk, Gråsten

og modstand er udbredt og voksende i befolkningerne. I enkelte af landene har målinger direkte vist flertal imod EU-medlemskabet. Det bekymrer eliten, især fordi der i en række af landene planlægges folkeafstemninger om EU-tilslutningen.

En væsentlig forklaring på den folkelige modvilje mod EU er den samme som i EU-landene selv: At Unionen centraliserer alle væsentlige beslutninger, blander sig i alt og udraderer nationalstaterne. I de tidligere kommunistiske lande har man tit svært ved at indse "logikken" i, at den nyvundne nationale selvstændighed efter et halvt århundredes undertrykkelse og fjernstyring fra Moskva skal erstattes af underkastelse under en ny overstatslig union, fjernstyret fra Bruxelles.

Til dette kommer de krav om total liberalisering og privatisering samt økonomisk disciplin, som ansøgerlandene har bundet sig til at efterkomme. Det forældede produktionsapparat må lukke ned i industrien, og bønderne ser i øjnene, at udenlandsk kapital opkøber landbrugsjorden med nye godssamlinger til følge. Der er endvidere heller ikke tale om lovreguleret "social markedsøkonomi", men derimod om en mafiapræget, korruptionsbefængt, spekulationsorienteret kasinoøkonomi. Man har bevæget sig fra socialistisk underbeskæftigelse til kapitalistisk massearbejdsløshed, med iøjnespringende klasseskel. Ethvert tilløb til velfærdsstat kvæles af EU's konvergenskrav.

I det hele taget opfører EU sig uanstændigt over for ansøgerlandene. Man vil ikke lade dem komme ind under de vanvittige landbrugsordninger. I stedet påstår man, at landbrugspolitikken skal "reformeret". Det bliver aldrig til noget med disse reformer af EU's landbrugspolitik, og da man trods alt ikke i det lange løb kan holde nye medlemslande uden for dette cirkus, er der al grund til at tro, at EU's budget vil sprænges, når bl.a. Polens mange millioner af bønder skal under offentlig forsørgelse, lige-

som EU's landmænd. Det bliver dog især naturligtvis østlandenes nye, kommende storgodsejere, der scorer kassen, ligesom i Unionen nu. Den nuværende gammeldags landbrugsproduktion, der er økologisk, vil blive erstattet af en industrialiseret produktion, som vi kender den i EU, med overgødsning, massiv pesticideanvendelse og gylleudledende svinefabrikker, hvor EU-støtten er ligefrem proportional med miljøsviniet.

Den Europæiske Union er en stat. Det dybt foruroligende er, at den opbygges og udvikles af en snæver politisk, økonomisk, organisationsmæssig og mediemæssig elite hen over hovedet på folkene.

Det barokke er, at der vil blive større statsintervention i landbruget end under kommunismen, så sammen med de 80.000 forordninger og direktiver, som ansøgerlandene er i fuld gang med at "implementere", bliver der mere end rigeligt at tage sig til for det fra socialismen nedarvede bureaukrati. Det slår sikkert ikke til, og korruptionsmulighederne bliver mindst lige så florissante som tidligere (og i EU!). Ikke underligt at kommissionsformand Romano Prodi har advaret ansøgerlandenes ledere imod at holde folkeafstemninger om EU.....

At ansøgerlandene først efter en 7-årig overgangsperiode kan forvente at få adgang til EU's arbejdsmarked, er hvad man kunne forudse. De bekymringer, som man i socialministeriet og kommunerne har ytret m.h.t. virkningerne af den fri bevægelighed for personer efter EU's udvidelse, i form af vanskeligheder ved at opretholde den

skattefinansierede velfærdsstat i Danmark, er fejlet ind under gulvtæppet. Samtidig med at man kan forudse, at den kommende danske regering (uanset farven) vil fortsætte nedbygningen af de skattefinansierede indkomstoverførsler, herunder efterlønnen.

Hvad EU's struktur- og regionalstøtte angår, kan det formodes, at der vil ske det samme som på landbrugsområdet nemlig ingenting. De sydeuropæiske lande vil ikke give afkald på deres subsidier, og da man ikke på langt sigt kan holde de nye medlemslande uden for regionalstøtten, er der føjet endnu et argument til de andre begrundelser for indførelse af beskatningsret (ny EU-skat af direkte karakter) på EU-niveau. EU's budget vil eksplodere, til gengæld vil man nedlægge lokale beskatningsenheder (i Danmark amtskommunerne).

Man kan med rette befrygte den økonomiske, sociale og politiske turbulens, som ansøgerlandenes tilpasning til Unionen, vil afstedkomme, og som kun er antydnet her. EU har da også taget sine forholdsregler: Gennem Nice-traktaten har man legaliseret EU-indskriden mod en politisk udvikling, som man ikke vil acceptere i et medlemsland. Og gennem chartret for grundlæggende menneskerettigheder (en del af den kommende forbundsstatsforfatning) har man ligeledes taget højde for rets- og eventuel politifølgelse og overvågning af ubekvemme politiske kræfter, d.v.s. såkaldte "racister", "højreradikale", "venstrerevolutionære" og EU-modstandere. EUROPOL er på plads, en fælles anklagemyndighed er under opbygning etc..

Den Europæiske Union er en stat. Det dybt foruroligende er, at den opbygges og udvikles af en snæver politisk, økonomisk, organisationsmæssig og mediemæssig elite hen over hovedet på folkene, der kun undtagelsesvis spørges ved folkeafstemninger, og hvis mening - hvis der stemmes "forkert" - fuldstændig ignoreres. Her kan et demokrati ikke fungere. Med 15 eller op til 27 lande, næsten lige så mange sprog, vidt forskellige kulturer, traditioner, økonomiske, sociale og uddannelsesmæssige niveauer og uden nogen som helst egentlig demokratisk debat eller fælles identitet, er

der reelt tale om et autokrati i formelle demokratiske klædebånd.

Alternativet for de østeuropæiske ansøgerlande til at bevæge sig fra en centralistisk, socialistisk og udemokratisk union til i stedet at blive en delstat i en lige så centralistisk, blandingsøkonomisk og demokratisk set tvivlsom union, er naturligvis at de bevarer deres nyvundne nationale selvstændighed men indgår i et tæt, men mellemstatsligt og ligeværdigt åbent samarbejde med andre europæiske lande. EU burde tilbyde dem frihandelsaftaler for alle varer, og østlandene burde indmelde sig i EFTA, hvis medlemslande har bevist hvor strålende frie og selvstændige lande kan klare sig i globaliseringens tidsalder.

Hvis østlandene havde fået dette tilbud fra EU, er det mildt sagt tvivlsomt, om de havde valgt at insistere på medlemskab af EU. Men de erfarede, at EU afskar deres eksport på landbrugs-, fiskeri-, industri- og råvareområderne eller belagde den med prohibitive restriktioner og told. De fik kun valget mellem underkastelse som ansøger- og medlemsland eller tvivlsomme "handelsaftaler"

Demokratisk set er bevarelsen af nationalstaten ligefrem en forudsætning for et fungerende folkestyre.

hvor alle følsomme produkter var udelukket. Resultatet er kæmpemæssige handelsoverskud til fordel for EU-landene og kæmpestore handelsunderskud til ugunst for ansøgerlandene.

Ikke desto mindre ville ansøgerlandene gøre klogt i at bevare deres selvstændighed. Så kan de på egne betingelser reagere og agere på de vilkår, der internationalt bydes dem, og de kan tilpasse deres økonomi og deres sociale forhold på en menneskelig og optimal måde. For de til Østersøen grænsende ansøgerlandes vedkommende, ikke mindst de baltiske lan-

des, vil et samarbejde med Norden, som de også historisk står nær, være en oplagt vej at gå. Der er naturligvis ingen vej tilbage til kommunismen, men en „Social markedsøkonomi“ hvor man f.eks. ikke for en slik udsælger landenes jord og ressourcer („som det allerede er sket eller ved at ske i Rusland) er mere tillokkende end EU's spekulations- og monopolprægede såkaldte "markedsøkonomi".

Ikke alene økonomisk og socialt, men også økologisk ville en friere stilling for de østeuropæiske lande være en fordel, jfr. hvad der før er nævnt om landbrugspolitikken. Demokratisk set er bevarelsen af nationalstaten ligefrem en forudsætning for et fungerende folkestyre. Så der er ingen grund til at falde for de forskruede franske protektionister i den EU-venlige organisation, ATTAC.

Et vigtigt aspekt er forholdet til de europæiske lande, som ikke er eller vil blive ansøgere til medlemskab af EU. Der opbygges nu en skarpt bevogtet EU-grænse (også af økonomisk art) mellem f.eks. Polen og Hviderusland og Ukraine, trods århundredgammelt samkvem af mennesker og varer. Lignende forhold gælder andre ansøgerlande på den ene side og bl.a. Rusland på den anden. Det er til skade for alle landene og for Europa, såvel økonomisk som menneskeligt og sikkerhedspolitisk. Og det ville ikke være sket, havde man valgt en frihandelstilknytning i stedet for statsfællesskabet.

Konkluderende kan man sige, at de østeuropæiske ansøgerlande er kommet under åget. Deres frihed blev i væsentlig grad en lige så kort parentes, som den, de havde i mellemkrigsårene 1920-39. For EU vil udvidelsen betyde en mammutstat på en halv milliard mennesker og øget integration i dybden for at klare de økonomiske, sociale og politiske udfordringer: altså mer union i både dybden og bredden. Demokratiet vil komme på endnu større afstand af borgerne, og frustrationerne vil blive større end nogensinde. EU-modstanden vil vokse overalt, og vort bidrag må være at kanalisere den i positive baner, hvor svært det end vil blive.

Er der et alternativ til EU's udvidelse?

Af Lykke Friis, seniorforsker, phd. Dansk Udenrigspolitisk Institut, DUPI

I de første år efter Berlinmurens fald i 1989 var det et tilbagevendende tema i medlemsstaterne, om EU-medlemskab nu også var lige sagen for Central- og Østeuropa. Som oftest var det dog ikke så meget de nye demokrati-ers ve og vel, der lå landene på sinde, men snarere ønsket om at beskytte den nuværende integrationsproces. Ville der ikke være en fare for, at EU-samarbejdet ville gå ned i tempo, hvis så mange nye (og ikke mindst så forskellige) lande blev optaget i EU? Et godt eksempel var Frankrigs daværende præsident, Francois Mitterrand: Central- og Østeuropa skulle ikke tilbydes medlemskab; til gengæld skulle der oprettes en ny al-europæisk konføderation, med EU-landene og central- og østeuropæerne som medlemmer. Hermed ville EU-integrationen kunne fortsætte som om, Berlinmuren ikke var faldet.

Mitterrands forslag blev mødt af bidende kritik fra regeringerne i Central- og Østeuropa. Kritikken gik primært på, at Vesten ikke ville være ved, at Tjekkoslaviet, Polen etc. så sandelig også var en del af Europa. Hvorfor måtte de så ikke blive medlemmer af den *Europæiske Union*, som for øvrigt i topmødeerklæring efter topmødeerklæring under den kolde krig havde begrædt Europas deling? Hvorfor skulle de pludselig placeres i en kategori for "anderledes europæere"? Og hvad var der for øvrigt blevet af solidariteten? Netop den markante afvisning fra Central- og Østeuropa var én af årsagerne til, at EU-landene i 1993 bekendte kulør og gav de nye demokratier et perspektiv om egentligt medlemskab.

Efter lange forberedelser i ansøgerlandene, to regeringskonferencer i EU og reformer af landbrugspolitikken er ansøgerlandene i sommeren 2001 ved at nærme sig målstregen. Siden februar 2001 har EU forhandlet med 12 ansøgerlande – et rekordhøjt antal, og mange ansøgerlande har lukket så mange forhandlingskapitler, at det ikke er urealistisk, at hele 10 lande vil kunne afslutte forhandlingerne under dansk EU-formandskab i december 2002. Så tæt på målstregen, og efter i årevis at have afvist alternativer til medlemskab, behøver man vist ikke at gisne om, hvordan ansøgerlandenes regeringer ville reagere, hvis EU pludselig tog en ny omgang med hele diskussionen – er der ikke et alternativ? De ville afvise overhovedet at deltage i en sådan diskussion. En maratonløber vil jo heller ikke synes, det er en god ide pludselig at skulle løbe et 800-meterløb, når han kan øjne målstregen.

Jamen, "det er jo meget godt, at regeringerne ikke går ind for et alternativ, men hvad med befolkningerne?"; "Er der nogen, der har spurgt dem?" Det lette svar er her nej. I ingen af ansøgerlandene er der blevet holdt folkeafstemninger om, hvorvidt det er en god ide at søge om medlemskab. Ligesom i de foregående runder har man valgt at afholde folkeafstemninger, når selve tiltrædelsesaftalen foreligger. Til gengæld er samtlige af de demokratiske valgte regeringer, der oprindeligt søgte om medlemskab enten blevet genvalgt eller erstattet af regeringer, som ligeledes støtter ideen om medlemskab. Modstandere af medlemskab eller tilhængere af alternative former for medlemskab har derimod sjældent kunnet samle betydelig opbakning. Om end man givetvis skal tage de central- og østeuropæiske meningsmålinger med et gran salt, viser de ligeledes gennemgående et flertal for EU-medlemskab i

ansøgerlandene. I et sådant opinionsklima er der i hvert fald ikke noget som tyder på, at en diskussion om alternativer til medlemskab vil kunne opfattes som et svar på et folkekrav! I parentes skal det da også bemærkes, at der ikke er nogen sikkerhed for, at den dalende tilslutning til EU-medlemskab skyldes en stigende EU-skepsis. I princippet kunne faldet i lige så høj grad være udtryk for, at befolkningerne er skuffede over tempoet i udvidelsen og er begyndt at tvivle på, at målstregen nogensinde bliver nået.

Den endegyldige afklaring på hvor forankret ønsket om medlemskab nu også er i den brede befolkning, må naturligvis vente til landenes forskellige folkeafstemninger. Under alle omstændigheder er det vel også den eneste acceptable fremgangsmåde: Om Central- og Østeuropa ønsker at blive medlemmer af EU, må ene og alene være op til disse landes befolkninger. Det er ikke et spørgsmål, som grupper i Vesteuropa skal afgøre. Hvor demokratisk ville det da være, hvis grupper i Vesteuropa gjorde sig til talsmand for følgende: "Vi har fundet ud af, at EU-medlemskab alligevel ikke er sagen for Jer, så nu går vi i gang med forhandlinger om alternativer til medlemskab". Det ville da være toppen af udenlandsk indblanding.

Selvom nogle måske fortsat ville mene, at fuldt medlemskab ikke er det bedste for Central- og Østeuropa, er det derfor vanskeligt at se, at en genoplivning af den diskussion vil give mening i 2001. Det, det gælder om nu, er at sikre, at EU og ansøgerlandene bliver enige om tiltrædelsesaftaler, som er i begge parter interesse. Lige så afgørende er det, at EU-landene udvikler en slagkraftig nabo-skabspolitik over for EU's nye na-

boer. Ellers vil der nemlig være en fare for, at udvidelsen bliver opfattet som en ny bevidst grænsedragning, som har til hensigt at holde visse lande ude.

Optagelsesforhandlinger i EU-regi er egentlig ikke så forskellige fra optagelsesseancer i de fleste foreninger. Når et nyt medlem banker på døren og vil optages, må det acceptere foreningens regler – det er vel også derfor, det ønsker at blive optaget. Store forandringer i foreningens spileregler hører derimod sjældenhederne til.

Tommelfingerreglen i samtlige udvidelsesforhandlinger har været, at ansøgerlandene kun kan få overgangsordninger, dvs. et pusterum, hvor de får fem år efter tiltrædelsen til f.eks. at forberede sig på EU's miljølovgivning. Permanente undtagelser (eller forbehold) er det derimod ikke muligt at få. Dette skyldes en generel angst for, at EU vil udvikle sig til et tagselvbord: For hvordan ville Spanien mon reagere, hvis EU-landene gav Polen lov til at stå permanent uden for miljøpolitikken? Der ville næppe gå mange minutter, før faxen ville løbe ind i Rådsbygningen i Bruxelles: "Det vil vi også"!

Alfa og omega i forhandlingerne med ansøgerlandene bliver derfor overgangsordninger. Det afgørende er her, at aftalerne bliver balanceret. Set fra et ansøgerland ville det naturligtvis være uacceptabelt, hvis det fra "dag 1" skulle overholde EU's hårde miljøkrav, Schengen-reglerne etc., men så til gengæld blive holdt ude fra de områder, hvor det her og nu har interesse i at kunne deltage (landbrugs- og strukturfondspolitikken). Noget for noget må ganske enkelt være kodeordet i forhandlingerne. Et godt eksempel på et sådant "noget for noget" er det kompromis, som EU-landene er blevet enige om med Ungarn i foråret 2001: EU-landene får mulighed for at holde ungarsk arbejdskraft ude i 7 år; til gengæld kan ungarene holde købere af billig ungarsk landbrugsjord etc. ude i tilsvarende 7 år.

Den helt afgørende knast mangler dog

endnu at blive høvlet af, nemlig landbrugspolitikken. Problemet er i al sin enkelthed, at der ikke er tilstrækkelig med penge i EU's kasse til, at landmændene i Øst kan få lige så store EU-tilskud som deres kolleger i Vest. Uden tvivl vil det være i den del af forhandlingen, at noget for noget-princippet skal stå sin prøve: "landbrugspolitik på to klasser" vil naturligvis være helt uacceptabel for Central- og Østeuropa, hvis ikke de bliver kompenseret på andre punkter – f.eks. i form af en lang overgangsordning på områder, hvor ansøgerlandene ønsker et pusterum (miljøområdet og Schengen). En anden mulighed knytter sig til strukturfondene, hvor man kunne forestille sig, at ansøgerlandene kan få tilbudt specielle nye støtteordninger, som er skruet sammen til dem.

Det siger sig selv, at det vil blive særdeles afgørende, at noget for noget princippet overholdes. Hvis tiltrædelsesaftalerne bliver alt for skæve, kan de central- og østeuropæiske regeringer få problemer med at vinde folkeafstemningerne om medlemskab. Mindst lige så afgørende er det, at forfædte aftaler vil skabe problemer for hele EU efterfølgende. På det punkt er udvidelse ikke så forskellig fra ægteskab: Da ens ægtefælles problemer automatisk bliver til ens egne, når kirke- eller rådhusbrylluppet er vel overstået, vil ægteskabet naturligvis ikke være særligt lykkeligt, hvis ægtefællen føler sig godt og grundigt snydt i "særejeforhandlingerne"! Tilsvarende vil et Polen, som føler, at det ikke har fået nok på landbrugsområdet, næppe være det mest velvillige EU-medlem.

Da det bliver en dansk statsminister, der skal sidde i formandskabsstolen, når forhandlingerne skal gøres færdige i december 2002, vil det i høj grad være op til Danmark at sikre, at noget for noget princippet respekteres. At dette bliver vanskeligt behøver vist ikke en længere redegørelse: Samtlige lande går ganske vist ind for udvidelsen, men vil bare ikke lige skulle ofre strukturfondskroner, landbrugsstøtte etc.

Som nævnt er det mindst lige så vigtigt for stabiliteten i Europa, at EU i den nærmeste fremtid udvikler en slagkraftig naboskabspolitik. Når EU udvider, rykkes dets grænser jo automatisk længere østover, og EU får en række nye naboer, såsom Hviderusland og Ukraine. Hvis ikke EU udvikler en sådan politik, risikerer medlemsstaterne, at de blot rykker deres sikkerhedspolitiske problemer østover. For stabiliteten i Europa vil det uden tvivl også være uheldigt, hvis disse lande pludselig opfatter udvidelsen, som vendt imod dem – altså som et forsøg på at trække et nyt sølvtæppe ned gennem Europa. Hidtil har samtlige lande inklusive Rusland, været positivt indstillede over for udvidelsen. Hvis EU, på grund af vanskelighederne med at gennemføre udvidelsen, bliver navlebeskuende, vil der imidlertid være en fare for, at holdningen skifter. For at komplicere billedet yderligere vil det dog ikke være hensigtsmæssigt, hvis det udvidede EU nu vender al opmærksomheden mod sine nye naboer (f.eks. Ukraine og Hviderusland). For hvad så med EU's naboer mod syd, nærmere bestemt de nordafrikanske lande? Hvis de ikke tilgodeses med handelsaftaler, politisk dialog etc. vil der også her være en fare for pres på EU's grænser.

Det er præcis i forbindelse med denne naboskabspolitik, at der er behov for at tænke i alternative og kreative baner. Vil det f.eks. være muligt at nedbryde "alt eller intet-tankegangen i EU!", hvor et land enten er fuldt medlem eller må blive udenfor? Kan man forestille sig nye former for medlemskab, hvor lande er med i dele af samarbejdet eller inviteres til et forpligtende politisk samarbejde med EU? Indtil videre er ideerne på dette punkt særdeles sparsomme. Så alternativer – og alternativtænkning – er der så absolut brug for i den kommende tid. Nok bare ikke, hvad angår de nuværende 12 central- og østeuropæiske ansøgerlande.

Den tjekkiske Republik og Den europæiske Union

Af Jan Zahradil, Petr Plečič, Petr Adrián og Miloslav Bednár

Bearbejdelse og oversættelse:
Leif Kajberg.

EU på baggrund af det tjekkiske statsbegreb og nationale interesser

En demokratisk europæisk enhed bestående af løst sammenkædede og frit samarbejdende stater, f.eks. i form af et fællesskab, der er groet frem nedefra og etableret efter den model, som skitseres her, har altid været fuldt forenelig med det tjekkiske statsbegreb forstået som den permanent inspirerende formulering af national identitet og en statslig suverænitæt, som har sit udspring i denne identitet. Herfra udgår hovedstrømmen af moderne tjekkisk politik udtrykt i de fortløbende politiske bestræbelser, som repræsenteres af fremtrædende politiske ledere som Palacký, Havlicek og Masaryk. Denne politiske hovedstrøm har som noget helt naturligt altid orienteret sig mod den liberaldemokratiske regeringsform og offentlige forvaltning og har specielt

lagt sig tæt op ad de angelsaksiske traditioner for liberalkonservatisme. De problematiske begreber og retninger inden for europæisk integration, som har deres rod i andre principper end de liberaldemokratiske, står derfor i modsætning til den tjekkiske stats grundlæggende principper. Disse politiske og ideologiske forestillinger og retninger inkluderer – når man ser bort fra de tidligere ekstremistiske visioner om at forene Europa ved hjælp af tvang, som fascismen og marxismen står for – også nutidens europæiske socialdemokratier med deres centraliserede omfordelingsprocesser i samfundet og den i politisk forstand centristiske katolicisme, som repræsenteres af de kristeligt-demokratiske partier i Europa.

Selv om fuldt medlemskab af EU stadig er et af vore strategiske mål, gælder alle de forbehold og negative problemstillinger og faktorer, som blev beskrevet i detaljer i det foregående afsnit, også os. Det vil derfor være nødvendigt for os nøje at overvåge den kommende udvikling på den europæiske scene og altid vurdere denne udvikling på baggrund af tjekkiske nationale interesser, som i denne sammenhæng kan opsummeres på følgende måde:

- Styrkelsen af den internationale retsorden og dens internationale rammer (hvor samme retsregler gælder for både de store og de små lande)
- Sikring af den tjekkiske republiks territoriale integritæt, politiske suverænitæt, uafhængighed, stabilitæt og sikkerhed og den gensidige åbning og integrering af markerne ledsaget af fjernelsen af unødvendige barrierer.

Der kan udledes to praktiske konsekvenser af dette – for det første den politiske nødvendighed af vores fulde og ligeværdige deltagelse i beslutningsprocesserne inden for EU og for det andet den økonomiske nødvendighed af vores fulde og ligeværdige deltagelse i EU's indre marked.

Vi ønsker den mellemstatslige model. Det er vanskeligt at tale om en ideel model for europæisk integration, men af de to alternativer, som er beskrevet ovenfor – den mellemstatslige og den overnationale model – bør den tjekkiske republik så afgjort foretrække den mellemstatslige. Europæisk integration må forløbe som en proces, der starter nedefra og går opefter, fra bund til top; den må begynde nedefra, fra de europæiske nationer og medlemsstaternes borgere repræsenteret af deres parlamenter og regeringer, ikke fra den europæiske politiske og byråkratiske elites skriveborde. Vi må afvise yderligere unaturlig "intensivering" af integrationsprocessen sigtende mod en føderal stat – og der er flere grunde til denne afvisning. En af dem er vores egen historiske erfaring med en inhomogen føderal konstruktion (føderationen af tjekker og slovakker). Bestræbelserne på at opbygge en overnational føderation har deres udspring i teorierne om den

Dette er et uddrag af dokumentet

"Manifest vedrørende tjekkisk eurorealisme"

som er en redegørelse udarbejdet i forbindelse med en konference afholdt af ODS – Det borgerligt-demokratiske Parti – vedrørende partiets principper og ideologi.

Jan Zahradil er medlem af Deputeretkammeret i det tjekiske parlament og skyggeudenrigsminister i ODS, Det borgerligt-demokratiske Parti. Petr Plečický er politolog og sekretær for ODS' udenrigspolitiske kommission.

Petr Adrián er økonom og tidligere lektor ved Den økonomiske Lærestanstalt i Prag. Han arbejder nu i den private sektor.

Miloslav Bednár er filosof, lektor ved Karls Universitetet, ansat ved det tjekiske Videnskabernes Akademi.

De fire forfatters oversigtspapir har karakter af en kort analytisk og politisk redegørelse, der er tænkt som et bidrag til EU-diskussionen inden for ODS og som supplerer partiets rammedokument vedrørende udenrigspolitik.

uundgåelige afvikling og definitive nedlæggelse af nationalstaten som et resultat af den økonomiske globalisering. Disse teorier modsiger imidlertid en række centrale træk i den europæiske demokratiudviklings historie. For det første ignorerer disse teorier så grundlæggende forudsætninger for en stabil stat som for eksempel et fælles sprog for indbyggerne, fælles historisk erfaring eller en demokrati-model udviklet i fællesskab og en politisk kultur, som har udviklet sig ud fra denne model. For det andet reducerer teorierne om nationalstatens svindende betydning national identitet til et rent og skært kulturelt og folkloristisk element. Teorierne tager ikke højde for nationalstatens politiske og forfatningsmæssige betydning baseret på det politiske begreb om

nationen som en kilde til statslig suverænitet og forfatningsmæssig legitimitet. Disse begreber er afløst af idéen om en "europæisk" identitet og en "europæisk" politisk nation. Men der findes ikke sådanne størrelser for tiden, og hvis de nogensinde kommer til at eksistere, vil det være nødvendigt med en lang social udviklingsproces; nogle få tiår med integration er ikke tilstrækkeligt. Reduktionen af nationerne til et niveau bestående af etniske grupper, der er uden mulighed for at identificere sig selv politisk, kan fremkalde en reaktion præget af frustration – en destruktiv bølge af etnisk nationalism.

Af tilsvarende årsager må vi også afvise en anden populær teori – den om opløsningen af nationalstaterne som følge af disses gradvise "regionalisering" – som ligeledes præsenteres som en "progressiv" historisk proces. Den svenske diplomat Karlsson (som nu er Sveriges ambassadør i Den tjekiske Republik) har karakteriseret denne form for europæisk regionalisme med stor præcision: "... Mange af de eksisterende regionale bevægelser er provinsielle og antimodernistiske snarere end anticentristiske, og deres principielle ønske er at lukke deres region for det moderne samfunds påvirkninger ..."

EU's beslutningsprocesser er en anden grund til at foretrække den mellemstatslige model. Den slutning at "en lille stats stilling øger interessen for at styrke det europæiske samarbejdsprojekts overnationale elementer" og at "... mellemstatslige elementer ... giver øget råderum for magtpolitikens mekanismer ..." (Prags Institut for Internationale Forbindelser) må afvises. Disse analyser tager fuldstændig fejl – det stik mod-

satte er faktisk sandheden. Store magters potentielle diktat kan netop forhindres ved at satse på den bredest mulige mellemstatslige samarbejdsform, dvs. de enkelte stater er indbyrdes ligestillede uanset deres størrelse, og hver enkelt stat har muligheden for at sige nej til ændringer inden for et hvilket som helst nøgleområde ved at udøve den ret, som et nationalt veto indebærer. Det er grunden til at EU's Råd – på trods af den allerede omtalte anomali på det forfatningsmæssige område – fortsat må betragtes som det EU-organ, som har den største legitimitet, eftersom det er sammensat af repræsentanter for de nationale regeringer. Endvidere er fordelingen af stemmer på de enkelte stater i Rådet asymmetrisk til fordel for de små lande som fx Den tjekiske Republik (på trods af at den reform, som blev vedtaget på Nice-topmødet, har svækket de små staters position).

Hvilken form for EU bør vi støtte?

Med basis i kendsgerninger, som er fremlagt ovenfor, er vores konkrete stillingtagen rettet mod de problemer, som EU står over for netop nu.

Vi må afvise yderligere udvidelse af de beføjelser, som er tildelt Den europæiske Kommission i dens egenkab af et ikke-folkevalgt, udøvende og administrativt organ uden noget direkte mandat fra vælgerbefolkningerne.

Vi må også afvise nye beføjelser for Europa-Parlamentet. Eftersom der ikke findes sådan noget som en "europæisk" offentlighed eller et "europæisk" vælgerkorps, kan EU-parlamentet aldrig udvikle sig til en ægte parlamentarisk institution, som afspejler "fælles-europæiske" interesser, men det vil snarere til enhver tid

ligne et forum bestående af repræsentanter, som varetager forskellige nationale, regionale, lokale og andre interesser, eller lobbyer.

Vi må helt konsekvent sætte os imod yderligere begrænsninger i retten til at nedlægge et nationalt veto og udvidelsen af områder, på hvilke der kan anvendes vedtagelser med kvalificeret flertal og på hvilke, der kunne blive tale om, at vi bliver nedstemt og tvunget til at vedtage en række foranstaltninger imod vores vilje.

Vi må også modsætte os den bindende indskrivning af en "Erklæring om grundlæggende rettigheder" i komplekset af EU-traktater tillige med vedtagelsen af en europæisk forfatning. Her er der tale om gradvise skridt på vejen mod en føderal statsdannelse. Desuden ville disse skridt – som følge af EU-domstolens subjektive beslutninger – på en alvorlig og ødelæggende måde gribe ind i de nationale lovgivningssystemer. I stedet for vedtagelsen af et europæisk charter bør vi samle støtte til fordel for vedtagelsen af et grundlæggende dokument, som enkelt og præcist fastslår, hvilke områder, der kan have bindende virkninger i udøvelsen på europæisk plan.

Faktisk er grundlaget for en "fleksibel" Europæisk Union eller et Europa i "flere hastigheder" allerede blevet lagt. I et udvidet EU kan man næsten ikke forestille sig nogen anden model. Lad os derfor være åbne over for fleksibiliteten og støtte den i en sådan form, at den vil tillade nogle stater at holde sig uden for den fælles politik uden at de derved forhindrer andre lande i at deltage i den tættere integration, som de måtte foretrække. Denne model bør antage karakter af en menu eller et tag-selv-bord, hvor-

fra medlemslandene kan udvælge bestemte områder, som de ønsker undtaget fra snævrere integration. Flexibilitet indebærer en risiko – det kan ikke udelukkes, at udviklingen af et Europa i flere hastigheder, i hvilket alle hastigheder har lige stor berettigelse, kan føre til dannelsen af et "førsteklasses" og et "andenklasser" Europa, dvs. en enklave af de "mere lige" blandt de lande, som er lige. Denne risiko ligger allerede gemt i forslaget om skabelsen af "en tung kerne", en fortrop eller et førerfelt af lande. De EU-lande, som ikke er med i denne kerne af lande, som er indstillet på at gå videre i integrationsbestrebelse end de øvrige medlemslande, vil indirekte være tvunget til at acceptere de standarder, som førergruppen vedtager uden at have nogen mulighed for at påvirke disse standarder – de vil simpelt hen være tvunget til at nærme sig de forslag og standarder, som de integrationsvenlige lande spiller ud med (i EU har vi faktisk allerede været vidne til en sådan udvikling). Denne fortolkning af begrebet fleksibilitet – som etableringen af en form for avantgarde i EU – fører til ulighed med hensyn til de enkelte landes status og må derfor afvises.

Den Europæiske Monetære Union (ØMU) er primært et politisk projekt eftersom enhedsvalutaen er en af en føderal stats centrale kendetegn. I økonomisk teori (for eksempel i teorien om optimale monetære zoner) finder vi argumenter, som sår tvivl om møntunionens startfase og fremtidige succes. Desuden forekommer det sandsynligt, at optagelsesbetingelserne for nye medlemmer af ØMUen vil blive strammet, og det ville derfor være urealistisk og ikke umagen værd at beskæftige os med

dette spørgsmål nu – også selv om vi skulle komme i den situation, at vi træder ind i unionen i løbet af kort tid. Vores mulige optagelse i ØMUen og i EU kan først ske efter at der er afholdt en folkeafstemning. Selv om vi allerede har stærke forbindelser til den europæiske valuta, betyder det ikke, at vi ikke – såfremt omstændighederne gør det nødvendigt – kan holde styringsinstrumenterne i den monetære politik i vores egne hænder.

Vi må imidlertid sige klart nej til den skatte- og finanspolitiske union, der muligvis bliver en realitet i fremtiden, og som indebærer harmonisering af skattesystemer, socialpolitiske systemer, pensionssystemer og andre ordninger, eftersom sådanne initiativer vil være endnu et skridt på vejen mod en føderal statsdannelse. Endvidere kan lande med udbyggede sociale bistandsordninger, høje skatter, høje arbejdsomkostninger og indirekte lønudgifter bruge den skatte- og finanspolitiske union som et middel til at bringe andre lande op på deres eget niveau og derigennem eliminere (do away with) de komparative fordele inden for EU.

Med hensyn til den anden søjle – den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik – er den eneste europæiske forsvarsstruktur, efter vores opfattelse, NATO. Det er uacceptabelt at tillade, at andre europæiske projekter på det sikkerheds- og forsvarspolitiske område – hvordan de end måtte være skruet sammen – kan svække NATO og den transatlantiske forbindelse med Amerikas Forenede Stater. Vi insisterer på, at Den tjekkiske Republik i dens egenskab af NATO-medlem nu inddrages i alle relevante beslutningsprocesser inden for EU. EU må ikke

Det er en fejl at betragte Den europæiske Union som noget uafvendeligt, der ikke kan bestrides og problematiseres

opbygge et parallelt system for forsvarsplanlægning eller nogen anden form for militære strukturer, som overlapper og skaber pendanter til NATOs strukturer. Europæiske militære operationer kan kun komme på tale, hvis NATO i en given konflikt-situation beslutter ikke at gribe ind. NATOs forenede kræfter og ressourcer kan kun anvendes med denne forsvarspagts samtykke og under dette forsvarssamarbejdes ledelse [supervision].

I en EU-sammenhæng er det nødvendigt for os, at vi finder forbundsfæller, som vi efter vores indtræden i unionen kan gå sammen med i forsvaret af vores fælles interesser, og som vi kan indgå i interessefællesskaber sammen med. Med visse undtagelser tilhører vores potentielle partnere den samme "vægtkategori" af små europæiske stater, og de kan opdeles i to grupper – de, som indtager tilsvarende standpunkter med hensyn til EU's interne organisation (den "nordlige fløj" – Det forenede Kongerige og de nordiske lande) – og dem med en stærk atlantisk orientering (også Portugal og Holland). Den tjekkiske Republik må sammen med disse alliancepartnere søge at afbalancere den indflydelse, som vores stærkeste nabo – Tyskland – udøver. Tyskland er ikke alene vores vigtige økonomiske partner, men landet har også en rolle som prominent arkitekt i udformningen af føderale projekter med sigte på at øge den europæiske integrationsproces, og landet påvirker som sådan på en afgørende måde vores hjemlige politiske scene og bidrager til at forvrænge de hjemlige opfattelser af EU og EU's udvikling.

Hvad angår Tyskland, så er det nødvendigt at nævne et bestemt problem,

som er forsvundet fra den bilaterale tjekkisk-tyske dagsorden kun for at dukke op igen på dagsordenen for Den tjekkiske Republiks relationer til EU (fx gennem Europa-Parlamentet). Det er de bestræbelser, som tyske lobbyer fra det tidligere Sudeterland udfolder med henblik på at gøre vores indtræden i EU betinget af en historierevision, som omvurderer udfaldet af Anden Verdenskrig (i særdeleshed den del af historien, som har at gøre med ophævelsen af nogle præsidentdekreter fra den pågældende historiske periode). En sådant tilstræbt historierevision ville blive efterfulgt af en omfortolkning af tjekkisk historie, således at den fremtræder som skrevet ud fra et sudetertysk perspektiv. En nødvendig følgevirkning af en sådan proces ville ligeledes være en juridisk og økonomisk "erstatning." Det er særligt alarmerende, at disse krav finder positiv respons i de konservative, tyskvenlige grupperinger inden for den tjekkiske journaliststand og tilsvarende intellektuelle kredse. Det er derfor nødvendigt i princippet at modarbejde disse krav og skarpt afvise dem, når som helst de fremføres.

Hvordan skal tjekkisk indtræden i EU forhandles?

Vore forhandlinger om indtræden i EU bør styres af hovedkravet om vores fulde og uopsatte deltagelse i EU's beslutningsprocesser og i Det indre Marked. Som svagere partner i unionen og med en økonomi, som fortsat befinder sig i en overgangsfase, må Den tjekkiske Republik gøre alt hvad den kan for at få sine ansøgninger om overgangsperioder igen, sådan som det var tilfældet med de tidligere gennemførte udvidelses-

faser (Spanien, Portugal, Grækenland). Bortset fra dette, så bør vi også forsøge at opnå en revision af Nice-traktatforhandlingernes beslutning vedrørende antallet af tjekkiske medlemmer af Europa-Parlamentet. Den tjekkiske Republik må insistere på at øge antallet af medlemmer fra 20 til 22, som er det antal parlamentsmedlemmer, som lande i EU, der er sammenlignelige størrelsesmæssigt har opnået. Fra tjekkisk side må man stå fast på en øgning af medlemstallet vel vidende at dette – sådan som Europa-Parlamentet fungerer – er et spørgsmål om symbolsk indflydelse snarere end virkelig magt. Vi bør ligeledes insistere på at få mulighed for at deltage i fuldt omfang i beslutningerne om Den europæiske Unions fremtid, som skal tages under den næste fælles regeringskonference i 2004 (uanset den fase, som vores integrationsproces vil befinde sig i på dette tidspunkt).

Det er nødvendigt at se realistisk og nøgternt på den europæiske integrationsproces. I løbet af de sidste århundreder har de tjekkiske landområder allerede udgjort en del af adskillige integrerede statsdannelser og sammenslutninger, som alle nødvendigvis måtte gå deres opløsning i møde. Det ville derfor være en fejl at betragte Den europæiske Union, som den fremstår i dag, som noget uafvendeligt, der ikke kan bestrides og problematiseres, dvs. som det indiskutable slutpunkt i Europas udvikling. Det er altid nødvendigt at tage såvel løsgørelses som integrationstendenser i betragtning, og vi må derfor lære at tage stilling til og acceptere begge udviklingsretninger i overensstemmelse med vore nationale interesser.

Estlands situation før og efter Nice-traktaten

Ved en konference om "Europa efter Nice", som Enhedslisten afholdte på Christiansborg 3. - 4. marts i år, og ved European Futures Congress i Göteborg den 15. juni, gjorde lederen af Estlands Nej til EU, Uno Silberg, status over EU-debatten og situationen i Estland.

Vi bringer her uddrag fra hans tale på Christiansborg.

*Af Uno Silberg,
formand for Estlands Nej til EU
(LEIEL)
Oversat af Jesper Morville*

Opinionen svinger i Estland, men i takt med intensivering af debatten for og imod EU er den overvejende tendens, at nej-siden vinder frem. I marts i år overtog nej-siden føringen, og i april ville 59% stemme nej til estisk medlemskab af EU, mens blot 40% var for.

Der ventede Estland en katastrofe, hvis landet var blevet medlem af EU inden man indgik Nice-traktaten. Og der venter det en katastrofe, hvis det bliver medlem nu. Hvorfor? Svaret er enkelt:

For det første:

Estlands forhandlinger om medlemskab og et evt. medlemskab af EU er i strid med landets forfatning.

For det andet:

Der er ikke nogen afbalanceret europa-debat i vores samfund.

For det tredje:

Det er indtil nu lykkedes for regeringen at bedøve befolkningen med myter om, hvilken fordel et EU-medlemskab vil være. Men de myter er nu smeltede som sne på en varm forårsdag.

Hvorfor er et EU-medlemskab i modstrid med Estlands forfatning?

Allerede i 1996 henledte fremmede eksperter opmærksomheden på en truende forfatningskonflikt i tilfælde af EU-medlemskab. (§1 i Estlands forfatning fastslår, at landets uafhængighed er betinget af, at landet ikke er del af en anden stat eller union nu eller i fremtiden.) For at få analyseret overensstemmelsen mellem Estlands forfatning og de forpligtelser, et EU-medlemskab vil medføre, nedsatte regeringen i 1996 et udvalg af lovkyndige. I foråret 1998 afleverede udvalget en aktivitetsrapport, og det nåede under sit arbejde frem til, at Estland under sin nuværende forfatning ikke kan tilslutte sig EU og påtage sig de forpligtelser, et unionsmedlemskab vil medføre. *Med andre ord: uden at ændre forfatningen ved en folkeafstemning, er det ikke juridisk muligt at legalisere forhandlingerne om medlemskab og en efterfølgende indmeldelse.*

Den skæve Europa-debat i Estland

En højtstående EU-embedsmand i Estland har givet udtryk for, at forbedelserne til at melde landet ind i EU for en stor dels vedkommende består i at gendrive myter. Det kan man kun være enig i. Men læg så mærke til, at der siden 1995 er spildt 511 millioner

Euro af skatteborgernes penge på ensidig EU-propaganda – den seksårige periode, hvor regeringen har forhandlet med EU i modstrid med vores forfatning. Til at tilbagevise EU-myter blev der for nyligt for første gang afsat et beløb på 12.800 Euro; et beløb, der udgør 0,0025% af de samlede udgifter til EU-kampagnen til dato. For de 0,0025% kunne man ikke producere mere end tre TV-programmer, og beløbet blev endog delt ligeligt mellem modstandere og tilhængere af EU. Hver side fik samme tid af TV-debatten til at præsentere og argumentere for sine spørgsmål og sine svar.

Men lad os forlade skævhederne i EU-propagandaen og kigge nærmere på, hvordan tilhængerne egentlig begynder deres ønske om estisk tilslutning til EU.

De estiske EU-tilhængeres myter, eller: hvorfor skal Estland tilslutte sig EU?

Hvad går de myter ud på, som opreklamerer EU-medlemskab, og som regeringen, parlamentet og præsidenten forsøger at bedøve befolkningen med? Og hvor vandtætte er de?

Ifølge den første af de myter, som modstanderne af estisk uafhængighed sætter i omløb, kan kun EU sikre Republikken Estlands videre beståen og suverænitet. EU-tilhængerne har i seks år i fuldt alvor fastholdt, at EU blot er en international organisation uden den ringeste snært af statsdannelse med føderale ambitioner. I grell modstrid hermed udtrykte den estiske udenrigsminister Toomas Hendrik Ilves i en tale den 5. februar 2001 på Humboldt Universitetet i Berlin sin fulde støtte til et føderalt EU.

Det føderale EU

På topmødet i Nice skete og besluttedes der intet, som kunne gavne de estiske hjem, eller nogen anden europæers hjem. Folk har længe ikke fattet, hvad der foregår. Men det kan siges kort, at topmødet – trods meningsforskelle – tydeliggjorde de store landes dominans og brugen af det højtidelige ”demokratiske korset”, som både nuværende og kommende medlemslande skal passes ind i.

Dette demokratiske korsets struktur udgør, sammen med Chartret om grundlæggende Rettigheder, den bærende tværbjælke i den kommende superstat; en superstat, hvis endemål uden tvivl er en europæisk føderation. Det eksisterende EU vil forblive intakt så længe det tjener udvidelsen med nye lande; når den nuværende EU-model har tjent sit formål vil avantgardelandene lægge grunden til føderationen. Denne sidste fase i den Europæiske Unions integration vil afhænge af Frankrig og Tyskland. Og dermed falder EU-tilhængernes første myte fra hinanden – fordi Estlands forfatning som nævnt definerer (§1), at statens uafhængighed kræver, at Estland ikke, nu eller senere, er en del af nogen anden stat eller union. Suverænitets forudsætter, at man ikke er underlagt en anden stats eller unions overherredømme.

Ved at melde sig ind i EU underlægger man sig en selvstændig størrelse, etableret gennem aftaler. Og denne størrelse, EU, er allerede ensidigt dominerende på mange områder. Og man underlægger sig EF-domstolen og dens kontrol – uden at have reel mulighed for at påvirke den. Dertil kommer, at der ikke er regler for udtræden af Unionen, og vi må ikke glemme, at denne Union kan udvikle sig til en føderation. Med andre ord: når man rækker Fanden en lillefinger, tager han hele hånden.

Heller ikke i dagens EU hersker der lighed mellem unionens lande. Fællesskabsretten står over nationale forfatninger, hvis der er uoverensstemmelser. Og på basale samfundsområder har medlemsstaterne ikke længere mulighed for at nedlægge veto.

EU-tilhængernes anden myte: EU bringer velstand til esterne

Estiske økonomiske analyser har endnu ikke kunnet modbevise det faktum, at de store vindere, økonomisk set, ved en udvidelse af EU, bliver de nuværende medlemsstater. De nye medlemmer skal stort set dække udgifterne ved udvidelsen af egen lomme, og det tab, Estland vil lide ved et medlemskab, vil i realiteten være mange gange større end den gevinst, tilhængerne håber på, eller som Estland vil få ved fortsat at følge en uafhængig kurs.

EU-tilhængerne lover esterne en gevinst på 4% af BNP, hvis de melder sig ind i EU, som et resultat af EU's strukturpolitik. (Iflg. EU's eget budget 2000-2006 kan der dog max. blive tale om tilskud på op til 1,5% af BNP). Til gengæld forudses en *direkte udgift* i forbindelse med EU-medlemskab på årligt 2,7% af BNP. (Det drejer sig om medlemsbidrag, toldudligning og en såkaldt sukker-afgift.)

De *indirekte udgifter* kan løbe op i 6% årligt af BNP. De drejer sig om udgifter i forbindelse med lobbyisme, med-financiering af projekter, gennemførelse af diverse politikker på det indenrigspolitiske område for EU og vedligeholdelsesomkostninger til EU-administrationen. Dertil kommer tabt fortjeneste fra toldfrit salg og opgivelse af nogle frihandelsaftaler. Der vil komme prisstigninger, når land-

bruget tilpasses EU, miljø- og energipolitik harmoniseres o.s.v. Samtidig vil Estland mangle penge til skoler, sygepleje, ældreforsorg og til unge familier. Men udgifterne til EU vil vokse.

EU-tilhængernes tredje myte: Et EU-medlemskab er uundgåeligt og vil forøge Estlands sikkerhed

Det påstås, at Estland har to muligheder: at tilslutte sig enten Rusland eller EU. Andre muligheder er det ikke værd at tale om, da Estland som et uafhængigt land er så småt og aldrig vil kunne klare sig som en stat. (NB! Dagens ledere kan heller ikke.) Men uheldigvis forholder det sig sådan, at EU ikke giver os nogen militær eller økonomisk, for slet ikke at tale om politisk sikkerhed. Hvis vi, i lyset af Estlands forhandlinger med EU, ser bort fra et muligt NATO-medlemskab, falder Estlands sikkerheds-garantier sammen som et korthus. Og det skal nævnes, at et NATO-medlemskab årligt vil koste 2% af vores BNP, hvad der er 8-9 gange mindre end de udgifter, et EU-medlemskab vil påføre os.

Kort sagt, Estlands forhandlinger med EU er, og var også før Nice-traktaten, forfatningsstridige, men den ensidige EU-propaganda fortsætter. Men de tre grundlæggende EU-myter, der skal motivere tilslutningen til Unionen – at en uafhængig estisk stat fortsat kan eksistere i EU's skød, og at et EU-medlemskab giver økonomisk gevinst og øget sikkerhed – har vist sig ikke at holde vand. Regeringen og andre EU-entusiaster må til at se sig om efter nogle nye myter, og de skulle gerne være mere vandtætte. Juridisk og økonomisk står hele EU-fyrværkeriet på tynd is. Og både skatteborgerne og statens ledere sveder for-gæves. For de sidstnævnte er det kun deres positioner i magtstrukturen, der er på spil. Men hvad med folket?

EU's østudvidelse: Økonomiske og politiske interesser

Af Hans Aage

Østudvidelsen - til gavn for alle?

Udvidelsen af EU mod Øst opfattes af de fleste danskere som en væsentlig grund til at sige ja til såvel Amsterdam-traktaten som Nice-traktaten. At udvidelsen er et indlysende gode, som alle retsindige mennesker bør tilslutte sig, er nærmest hævet over diskussion. Dels er det vores pligt at yde hjælp til Østeuropa, dels vil det på lidt længere sigt være til fordel for alle parter, idet udvidelsen angiveligt vil skabe nye markeder. Frihandel vil give økonomiske fordele for forbrugerne, og integrationen vil forbedre miljøet, reducere kriminaliteten og stabilisere demokratiet. Modstanden mod udvidelsen, navnlig i de syd-europæiske lande, er derfor udtryk for både egoisme og snæversyn, som bør bekæmpes med ja til Amsterdam-traktaten, ØMUen og Nice-traktaten. I regeringens hvidbog fra juni 2001 sammenfattes formålene som fred, stabilitet og velstand i Europa, dvs. for de nuværende EU-lande stabilitet og nye markeder og for de kommende medlemslande sikring af den gængs frihed og stabile rammer for økonomisk udvikling.

Synspunkterne er ikke overbevisende, og det er ikke umiddelbart forståeligt, hvorfor øst-udvidelsen generelt opfattes som et indis-kutabelt gode. Forsøger man at besvare dette spørgsmål i lys af økonomiske, politiske og sikkerhedsmæssige interesser for de gamle EU-lande og de nye medlemmer - og det er formålet med det følgende - tvinges man nok til at erkende, at udvidelsen af EU økonomisk set er en form for hjælp, som medfører fordele for de øst-europæiske lande på bekostning af de gamle EU-lande, som til gengæld opnår politiske og sikkerhedsmæssige fordele.

Fordelene for de gamle EU-lande er formentlig ikke overvældende i forhold til omkostningerne, hvilket må ses som hovedårsagen til, at udvidelsesprocessen, som blev proklameret med stor begejstring o. 1990, har været præget af upræcise tilsagn, ufravigelige optagelsesbetingelser, manglende tidsfrister og en generel forsinkelse, som har været en kilde til voksende frustration i ansøgerlandene, hvor vanskelighederne med at leve op til EU's *acquis communautaire* de store anstrengelser til trods også har vist sig at udgøre en større forhindring end først antaget. For de gamle EU-lande har det været afgørende, at østudvidelsen ikke måtte hæmme udbygningen af integrationen, og det har ført til en langstrakt proces, hvor det ofte var nødvendigt at „*réculer pour mieux sauter*“ - dvs. træde et skridt tilbage for at kunne springe bedre - som EU-forhandlingerne sagde.

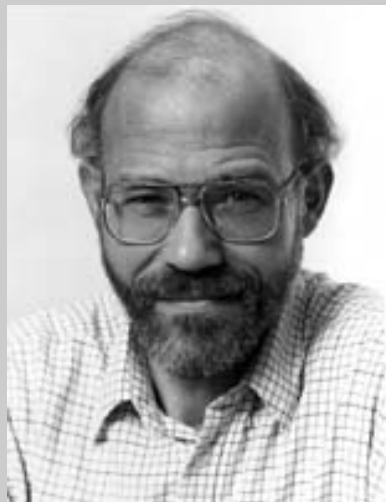
At forstå tilslutningen til østudvidelsen blandt EU-modstanderne herhjemme er heller ikke nemt. Et muligt motiv kan være, at udvidelsen formodes at svække centraliseringen i EU, fordi det i praksis vil være umuligt for de nye medlemmer at opfylde alle EU's direktiver, og at det vil gå som med NATO-udvidelsen, hvor de nye medlemmer simpelt hen ignorerer en ikke ringe del af deres forpligtelser. EU-kommissionen har således anslået, at hvis de østeuropæiske lande skal leve op til EU's miljøpolitiske *acquis*, vil det kræve investeringer af størrelsesordenen 120 mia. euro.

Udvidelsesprocessen

Ved ministerrådsmødet i Luxembourg den 13. december 1997 fik fem østeuropæiske lande samt Cypern stillet EU-medlemskab i udsigt, nemlig Polen, Ungarn, Tjekkiet, Estland og Slovenien. Optagelsesforhandlingerne påbegyndtes 30. marts 1998. På mø-

det i Helsinki i december 1999 blev yderligere seks lande accepteret som ansøgere, nemlig Letland, Litauen, Slovakiet, Bulgarien, Rumænien og Malta. Forhandlingerne begyndte 15. februar 2000, så at udvidelsesprocessen nu omfatter hele Østeuropa med undtagelse af Albanien og de tidligere jugoslaviske republikker bortset fra Slovenien. På topmødet i Nice i december 2000 blev det besluttet, at de første af de nye medlemmer skal optages i 2002, tids nok til, at de kan deltage i det næste valg til Det Europæiske Parlament i 2004. Men dette mål kan blive vanskeligt at nå, da ingen lande endnu (maj 2001) er kommet igang med de virkelig hårde dele af forhandlingerne, nemlig dem som angår landbrugsstøtte, strukturfonde og den fri bevægelighed for arbejdskraft og kapital, herunder køb og salg af jord. På længere sigt formodes også Tyrkiet og Kroatien af blive omfattet.

De 10 nye østeuropæiske medlemslande har til sammen 108 mio. indbyggere med et BNP pr. indbygger på knap o. 30% af EU-gennemsnittet. Udvidelse af EU med hele Østeuropa vil forøge antallet af medlemslande fra 15 til 25, dvs. med 66%; produktionen i EU vil stige med 8%, indbyggerantallet med 28%, landbrugsarealet med 44% og beskæftigelsen i landbruget med 116%. I de fem lande (foruden Cypern), hvis optagelse vil ske først, bor der 62 mio. mennesker, og deres BNP pr. indbygger er o. 40% af EU-gennemsnittet. I disse fem nye medlemslande beskæftiger landbruget omkring 22% af befolkningen mod 5% i EU, idet andelen varierer fra 27% i Polen til 4% i Tjekkiet. I Danmark udgjorde landbrugets andel af produktion og beskæftigelse i 1986 henholdsvis 5.4% og 6.5%, og i 1996 henholdsvis 4.1% og 4.7%. For hele EU var tallene i 1993 henholdsvis 2.5% og 5.7%.

Hans Aage er professor ved Roskilde Universitetscenter og tilknyttet Institut for Samfundsvidenskab og Erhvervsøkonomi.

De fem udvalgte lande er ikke blot de rigeste, men også dem, der skønnes bedst at opfylde Københavns-kriterierne, som blev formuleret på ministerrådsmødet i København i juni 1993: institutionel stabilitet med demokrati, retsstat og garanti for menneskerettigheder; fungerende markedsøkonomi, som kan klare konkurrencepresset i EU; kapacitet til at påtage sig EUforpligtelserne, herunder tilslutning til ØMUen. Desuden blev det stillet som en fjerde betingelse for optagelse af de østeuropæiske lande, at de gamle EU-lande skulle kunne klare optagelsen uden at reducere integrationstempoet.

Selv om ansøgerlandene endnu ikke fuldt ud opfylder ØMU-konvergenskriterierne, er der sket en meget betydelig nedbringelse af både inflationsraterne og de offentlige budgetunderskud siden perioden med voldsom makroøkonomisk ubalance i begyndelsen af 1990'erne. Det må dog tilføjes, at billedet forringes betydeligt angående offentlige budgetunderskud og offentlig gæld, hvis der tages hensyn til en række offentlige forpligtelser uden for budgetterne, især sociale sikringsfonde og dubiose udlån fra statsbanker.

De østeuropæiske landes fordele ved frihandel

De østeuropæiske lande vil have for-

del af adgang til EUs markeder for landbrugsvarer, idet indlemmelse i en toldunion giver en fordel på bekostning af de lande, som står udenfor, og for industrivarer, hvor frihandelen allerede er realiseret i vidt omfang bortset fra visse restriktioner for særlig følsomme varer som kul og stål, tekstiler og kemiske produkter. Fordelene er dog lidt tvivlsomme, fordi den lokale industri kan få problemer med at klare sig i konkurrencen også på hjemmemarkedet.

Da Tyskland blev genforenet, forsvandt efterspørgslen efter varer produceret i det tidligere DDR, i begyndelsen også for en lang række varer, bl.a. fødevarer, som var af samme kvalitet som de vestlige bortset fra indpakning m.v. Produktionen af mange varer måtte indstilles, fx af Praktikakameraer. De var ikke af så høj kvalitet som vestlige kameraer til samme pris, men de kunne godt bruges, og spørgsmålet er, hvad der er bedst for den fremtidige økonomiske udvikling: at klare sig med de hjemmelavede Praktikakameraer i hvert fald nogle år, eller at importere vestlige kameraer med deraf følgende omkostninger i form af arbejdsløshed og forvitring af såvel menneskelig som fysisk kapital. Indlemmelsen af det tidligere DDR har trods massiv vesttysk støtte - svarende til 5% af det vesttyske BNP om året og 40-50% af det totale ressourceforbrug i østtyskland - medført en langvarig depression, og der er ikke mange tegn på et selv bærende økonomisk opsving.

For landbruget er der et tilsvarende problem, idet subsidieringen gennem den fælles landbrugspolitik kan fastholde en produktionsstruktur, som ikke er konkurrencedygtig på verdensmarkedet, herunder en opdeling i mange og urentable småbrug, som til dels er skabt ved privatiseringen. Men det er naturligvis et generelt problem, som er fælles for hele EU-området, og der kan jo være mange gode grunde til at opretholde den traditionelle landbrugsproduktion i EU.

De østeuropæiske landes samhandel med EU er fordoblet siden 1992,

men importen er steget mere end eksporten. Indtil nu har frihandelen medført store handelsbalanceunderskud i Østeuropa, typisk på 5-10% af BNP, ikke mindst over for EU, idet et overskud på 2 mia. euro i 1989 er vendt til et stadig voksende underskud, som i 1998 nåede op på 21 mia. euro. Underskuddet optræder i samtlige 10 ansøgerlande, især for industrivarer og i særlig grad for investeringsvarer, men også for føde- og drikkevarer (med undtagelse af Ungarn) og for arbejdsintensive varer (med undtagelse af Tjekkiet, Rumænien og Bulgarien). Frihandelen har navnlig gavnnet de virksomheder i EU, som kan eksportere til Østeuropa.

Fjernelse af EUs tilbageværende handelshindringer, bl.a. restriktioner på landbrugsimport og kvoter for handel med lav told vedrørende tekstiler, ville have betydelig effekt på den reale konvergens i ansøgerlandene. Samhandelen mellem EU og Østeuropa er asymmetrisk i den forstand, at den udgør o. 60% af den samlede udenrigshandel i Østeuropa, men kun o. 10% af EU-landenes samhandel med lande uden for EU.

Handelsfordele for de gamle EU-lande

De påståede langsigtede fordele for de gamle EU-lande er mere hypotetiske. En økonomiske fordel skulle bestå i nye markeder og afsætningsmuligheder for EU-varer, men det er ikke svært at finde kunder, som gerne vil aftage EU-varer; problemet er at finde nogle, som også kan betale, og hvad det angår, har det temmelig lange udsigter i Østeuropa, hvor kun Polen indtil nu har opnået en produktion, som væsentligt overstiger niveauet i 1989.

En anden økonomisk fordel er muligheden for at købe billige produktionsfaktorer, arbejdskraft og jord, i Østeuropa men begge dele er politisk vanskeligt og følsomt. Det nominelle lønniveau i Østeuropa i gennemsnit er på 14% af niveauet i EU, 40% hvis der korrigeres for

købekraftsforskelle, og den klare politiske intention er at reducere dette store gab, hvilket også har betydning for arbejdskraftvandringer. Udlændinges køb af landbrugsjord og andre typer af fast kapital er også politisk kontroversielt i Østeuropa, navnlig hvad angår de tidligere tyske områder i det vestlige Polen. Den polske regering har ønsket 18 års overgangsperiode, før udlændinge frit kan købe jord. Den tjekiske og den ungarske regering har begge anmodet om 10 års overgangsperiode.

En tredje økonomisk fordel skulle udspringe direkte af frihandelen. Der er foretaget beregninger, som viser, at en fordobling af Østeuropas landbrugs-eksport til EU i forhold til 1989-niveauet med tilsvarende nedgang i EU-produktionen og prisfald på 1-8% ville betyde et samlet årligt tab for EUs landmænd, især i Sydeuropa, på omkring 3.5 mia. euro. Forbrugere og skatteydere, som opnår lavere priser og færre skatteudgifter til subsidier, får en gevinst på i alt 5.5 mia. euro. Hvis landmændene kompenseres fuldt ud, vil der altså stadig være en nettogevinst for EU på 1.8 mia. euro. Dertil kommer en gevinst for de østeuropæiske producenter, også på 1.8 mia. euro, altså et positivt, men beskedent beløb. Der er også positive virkninger af liberalisering af handelen med stål, tekstiler og kemiske produkter, men de er endnu mindre end virkningerne af handelen med landbrugsvarer. Der findes andre beregninger med divergerende resultater.

Generelt er størrelsesordenerne små, og de østeuropæiske landes markedsandele for forbrugsvarer er meget små for de varer, under 1-2%, og vil forblive små også efter udvidelsen, hvor kun få produkter, bl.a. oksekød og andre kornsorter end hvede forventes at opnå markedsandele over 5%.

Ifølge Økonomiministeriets beregninger med optimistiske vækstforudsætninger for Østeuropa vil den økonomiske integration med Østeuropa efter 25 år betyde en stigning i det danske privatforbrug på 1.25% og

en stigning i det danske BNP på 0.75%.

Men nu er der det, at den slags beregninger kunne opstilles som begrundelse for indlemmelse af et hvilket som helst land i EU, for der opnås altid en fordel ved frihandel og tilpasning af produktionsstrukturerne. Beregninger af gevinsterne ved en global liberalisering af landbrugsproduktionen viser således gevinster for EU af en helt anden størrelsesorden. Alligevel er der som bekendt mange handelshindringer, og det er der også gode grunde til, nemlig at tilpasningerne har omkostninger, som tilmed rammer bestemte grupper i de berørte sektorer. I en situation med arbejdsløshed kan omstillingen blive så byrdefuld, at det vender op og ned på omkostninger og fordele.

Østudvidelsens virkninger på EUs budgetter

De direkte økonomiske fordele for de østeuropæiske lande ved fuldt medlemskab knytter sig navnlig til subsidieringen gennem den fælles landbrugspolitik samt til de direkte økonomiske tilskud fra EUs strukturfonde. Men der vil også være betydelige offentlige udgifter forbundet med indtræden i EU; et vigtigt eksempel er udgifterne til miljøinvesteringer, hvis de østeuropæiske lande fuldt ud skal opfylde EUs miljøkrav, som af EU-kommissionen anslås til 120 mia. euro. Investeringer for andre 90 mia. euro kræves i transportsektoren. Fordelt over 10-20 år svarer de årlige investeringskrav til 4% af det nuværende BNP i Østeuropa. Lægges udgifter i øvrige sektorer til, når de årlige udgifter op på 10% af det østeuropæiske BNP.

Om de økonomiske fordele kommer til at stå mål med forventningerne, er dog tvivlsomt, da den økonomiske belastning for EU vil blive betydelig. Når udvidelsen mod Øst altså må opfattes som en form for hjælp til de nye medlemslande, hvor meget vil vi

i de gamle EU-lande så være villige til at betale? Det spørgsmål stilles sjældent, men det presser sig mere og mere på.

Der er foretaget en række beregninger af omkostningerne ved en udvidelse med uændret landbrugs- og strukturpolitik. Med den dagældende landbrugs- og strukturpolitik ville budgetforøgelsen ifølge nogle skøn fra 1995 blive 58 mia. euro, alene for de fire Visegrad-lande (Polen, Ungarn, Tjekkiet og Slovakiet) ved fuld integration i år 2000, svarende til 60% af det den gang forventede samlede EU-budget for år 2000. Økonomiministeriet anslog i 1996 budgetforøgelsen ved optagelse af alle ti lande til 22-37 mia. euro i 1999, svarende til 25-40% af det samlede budget, altså betydeligt mindre beløb end i beregningerne omtalt ovenfor.

Med EU-kommissionens Agenda 2000-rapport fra juli 1997 er der imidlertid fremkommet tal for, hvad man politisk er villig til at betale, og det er af størrelsesordenen 16 mia. euro (i 1997 priser) om året i år 2006 under forudsætning af optagelse af fem østeuropæiske lande og Cypern i år 2002, altså væsentligt mindre, end de østeuropæiske lande har håbet på. EUs samlede budget anslås til 115 mia. euro i år 2006; den fælles landbrugspolitik vil efter EU-kommissionens forslag koste 50 mia. euro, hvoraf nye medlemmer vil modtage 3.3 mia. euro, og strukturfondene vil koste 43 mia. euro, hvoraf nye medlemmer vil modtage 12 mia. euro. For nylig har budgetkommissær Michael Schreyer anslået, at optagelse af 10 (altså ikke 5 som i Agenda 2000) nye medlemmer vil medføre budgetudgifter på mellem 16 og 25 mia. euro.

Reduktionen af den forventede direkte støtte til de østeuropæiske medlemslande skyldes bl.a. omlægningen af EUs landbrugsordninger, som til dels er motiveret af udvidelsen. MacSharryreformen, som påbegyndtes i 1992 og stadig er undervejs, omlægger en del af prisstøtten til indkomststøtte, og da landbrugs-

priserne i Østeuropa generelt var 20-60% lavere end i EU, medfører MacSharryreformen mindskede betalinger til de østeuropæiske landmænd, idet de ikke som landmændene i de gamle EU-lande er berettigede til indkomstkompensation for nedsættelsen af priserne ved reformen.

Også strukturfondene må omlægges for ikke at sprænge EUs budgetramme på 1.27% af EUs samlede BNP. Men dette er politisk kontroversielt, da udvidelsen vil betyde, at mange regioner især i Sydeuropa, som nu modtager EU-støtte, vil overskride grænsen for modtagelse af EU-strukturstøtte, nemlig et BNP pr. indbygger under 75% af EUs gennemsnit. Dermed vil strukturstøtten i et vist omfang blive omledt fra Sydeuropa til områder i de nye medlemslande.

Det er vanskeligt at få overblik over andelen af egentlige gaver i de hidtidige hjælpeprogrammer til Østeuropa. Hvis gaveelementet anslås til 3 mia. euro i alt fra OECD-landene om året i årene 1990-1994, svarer det til 0.02% af det samlede BNP i OECD; EU yder 0.03%. Det kan sammenholdes med Marshall-hjælpen på 1% af USAs BNP i hvert af årene 1948-1951, med EUs strukturstøtte til de fire fattigste medlemslande på 0.2% af EUs samlede BNP, og med Vesttysklands overførsler til Østtyskland på ca. 5% af det vesttyske BNP om året, hvilket svarer til en størrelsesorden på 75 mia. euro om året.

I forhold til de østeuropæiske landes BNP udgjorde den årlige gavebistand 1.75% i årene 1990-1994, og hvis lån m.,v. regnes med, når de samlede overførsler op på 7% i årligt gennemsnit. Marshallhjælpen svarede til 2.5% af modtagerlandenes BNP i hvert af årene 1948-1951. Den vesttyske hjælp til de østtyske Länder udgør hvert år 40% af det østtyske BNP.

Frem til optagelsen budgetterer EU med samlede årlige bistandsudgifter til ansøgerlandene på 3.1 mia. euro, dels gennem PHARE-programmet (Poland and Hungary Assistance to

the Reconstruction of the Economy) fra 1991 (1.6 mia. euro), dels to nye programmer, SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development, 0.5 mia. euro) og IPSA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession, 1.0 mia. euro). Dette er ca. 1% af BNP i Østeuropa og 0.03% af det totale BNP i EU.

Det antages generelt af EU-kommissionen, at ansøgerlandene maksimalt kan absorbere bistand til strukturel udvikling svarende til 4% af deres BNP, og under de gældende regler er dette overgrænsen for, hvad et land kan modtage i EU-støtte.

En yderligere kilde til udenlandske tilførsler er direkte, udenlandske investeringer, som er steget betydeligt i de senere år, især i Tjekkiet og Polen, og som nu er oppe på årlige beløb svarende til i gennemsnit 6% af det østeuropæiske BNP og 20-25% af de årlige faste investeringer.

Den økonomiske indhentningsproces

Den økonomiske byrde for de gamle EU-lande afhænger på afgørende vis af, om og hvornår Østeuropa vil indhente det økonomiske niveau i EU. Overgangen til markedsøkonomi udløste en historisk set enestående dyb depression. Produktionen faldt med 17-60% i perioden efter 1990. Polen nåede bunden i 1991 og en række andre lande i 1993-1994, men i 1996 nåede Polen som det første land op på niveauet fra 1989. I Ungarn, Tjekkiet, Slovakiet og Slovenien er produktionen nu omtrent som i 1989, mens den i Polen er o. 25% højere end i 1989. I Estland er produktionen fortsat o. 20% lavere end i 1989, og i Rusland er den ca. 45% lavere.

I modsætning til, hvad man forventede ved reformernes start, blev landbruget ikke en økonomisk drivkraft i Østeuropa, som det har været i Kina, og i de rigeste og mest gennemreformerede østeuropæiske lande er landbrugsproduktionen faldet mere

end den samlede produktion. Det skyldes bl.a., at landbruget er mere udviklet og kapitalkrævende i Østeuropa end i Kina, at investeringerne forsømmes, at prisudviklingen har været ufordelagtig for landbruget, at husdyrbesætningerne er blevet reduceret med 25-50%, og at privatiseringen har skabt et stort antal meget små og urentable landbrugsbedrifter med ukyndige ejere uden landbrugsmæssig uddannelse eller erfaring.

Udviklingen har efter 1989 formet sig meget forskelligt i de enkelte lande, og der er en tydelig sammenhæng med de respektive hovedstæders afstand til Bruxelles: jo længere østpå landene ligger, jo værre er det gået med økonomien og samtidig med de økonomiske reformer. En mulig forklaring er naturligvis, at hurtig og dybtgående liberalisering er årsag til, at depressionen relativt hurtigt nåede bunden i Centraleuropa.

Nærliggende alternative forklaringer er imidlertid, at afstanden fra Bruxelles forklarer begge dele. For det første var de lande, som ligger nærmest Vesteuropa, de rigeste, og de havde måske også på andre måder et bedre udgangspunkt, hvad angår økonomisk og kulturel tradition og økonomisk politik. For det andet har disse landes forhåbninger om optagelse i EU formentlig været en selvstændig stabiliserende faktor, som har gjort det politisk muligt at føre en ansvarlig økonomisk politik. De østeuropæiske lande har på forhånd i høj grad tilpasset deres lovgivning til EUs *acquis communautaire* for at opfylde de to grundlæggende ideologiske forudsætninger for optagelse, nemlig politisk demokrati og fri markedsøkonomi.

Men det er givet, at indhentningsprocessen i forhold til EU vil blive langvarig. Ifølge Økonomiministeriets beregninger vil indkomstniveauet pr. indbygger i perioden fra 1997 til 2017 kunne stige fra 30% af EU-niveauet til 37%, hvis investeringskvoten er på 15%, og til 45%, hvis investeringskvoten er på 25%. Erfaringerne fra de østtyske Länder er

ikke lovende. Trods massiv vesttysk støtte, hvert år svarende til 40% af det østtyske BNP, er der ikke mange tegn på et selv bærende økonomisk opsving.

Erfaringerne fra tidligere udvidelser er blandede. På kun 30 år har Irland med 3.6 mio. indbyggere forøget sin BNP pr. indbygger fra 61% af EU-gennemsnittet i starten af 1970'erne til ikke mindre end 115% idag. På den anden side er BNP pr. indbygger i Grækenland med 10.5 mio. indbygger faldet relativt set fra 69% af EU-gennemsnittet i 1981 til 67% i dag, selv om den absolutte vækst har været betydelig. Spanien og Portugal har indsnævret afstanden noget, men er fortsat 20% lavere end EU-gennemsnittet.

EU-kommissionens strategirapport om økonomisk og social sammenhængskraft forudser store regionale indkomstforskelle i det udvidede EU: De i alt 27 EU-lande vil falde i tre grupper; 12 lande med 71% af EU-befolkningen, dvs. de nuværende medlemslande bortset fra Portugal, Spanien og Grækenland, vil have indkomster pr. indbygger på 125% af EU-gennemsnittet; 7 lande med 13% af befolkningen, dvs. Portugal, Spanien, Grækenland, Tjekkiet, Slovenien, Malta og Cypern, vil have indkomster på 80% af gennemsnittet; de resterende 8 ansøgerlande med 16% af befolkningen vil have indkomster på o. 40% af gennemsnittet, dvs. o. halvdelen af niveauet i de fattigste blandt de nuværende EU-lande.

Konklusion: Formålet med øst- udvidelsen

Det må konkluderes, at udvidelsen af EU mod øst er en form for økonomisk bistand, og hvis man inddrager de politiske konsekvenser, er der både fordele og ulemper for begge parter. For de nye medlemmer er der økonomiske fordele, om end de ikke helt kommer til at indfri de oprindelige forhåbninger; den politiske ulempe er, at der må afgives magt til Bruxelles, men det vil visse, måske store, grupper i de østeuropæiske lande formentlig betragte som en fordel, nemlig som en garanti for fortsat stabil, kapitalistisk og liberalistisk politik, idet de har større tillid til centralmagten i Bruxelles end til deres egne landes vælgere, præcis som det gælder for store grupper i fx Danmark.

For de gamle EU-lande er der næppe økonomiske fordele ved øst-udvidelsen. Der er derimod økonomiske omkostninger, såvel direkte gennem EUs budgetter, som indirekte i form af tilpasningsomkostninger i de berørte sektorer og lande, navnlig i landbruget og i de sydeuropæiske lande, og der er politiske omkostninger forbundet med ændringer af beslutningsreglerne i EUs institutioner, som vedtaget på Nice-topmødet i december 2000. Fri bevægelighed for arbejdskraften mellem Øst- og Vesteuropa kan måske give anledning til problemer i visse områder, særlig nær grænserne, men EU-kommissionen anslår i en nylig rapport, at de samlede vandringer bliver små, at antallet af indvandrere fra Østeuropa ikke på noget tidspunkt vil overstige 1.1% af befolkningerne i de gamle EU-lande.

Hertil kommer, at EU påtager sig et direkte ansvar for den politiske og økonomiske udvikling i de østeuropæiske lande, som står midt i en risikofyldt overgangsproces.

Hvad får de gamle EU-lande så til gengæld? Der kan argumenteres for miljø- og sikkerhedspolitiske fordele,

som dog næppe skal overdrives og som formentlig kunne opnås med væsentligt lavere omkostninger. Man kan også hævde, at udvidelsen mod øst er en god form for anvendelse af de uden tvivl begrænsede midler, som EU vil afsætte til at hjælpe den dårligere stillede omverden, idet uligheden i Europa derved formindskes. Men er det så en god idé at bruge en så stor del af de uden tvivl begrænsede midler, som EU vil yde, netop i Øst-europa? Det er svært at se det tvingende i argumentationen. Hvad med fx Nordafrika og Mellemøsten? Også dér er der store opgaver for miljøet, for „fortsat demokratisk velfærdsudvikling i fred og frihed i vores del af verden“, og for „demokrati, retsstat og beskyttelse af minoriteter“.

De gamle EU-lande får tilsyneladende ikke særlig meget for pengene. Men det hænger sammen alligevel. Der er et andet, helt igennem logisk argument for EUs udvidelse, der vil forøge indbyggerantallet fra det nuværende på 373 mio. til o. 480 mio. ved indtræden af 108 mio. nye EU-indbyggere i de østeuropæiske lande, som efter en global målestok fortsat er velstående og industrialiserede og har et højt uddannelsesniveau, nemlig at det vil betyde en styrkelse af EUs stormagtsrolle og dermed også en styrkelse af den centrale ledelse i EU i forhold til medlemslandene. Det er det grundlæggende motiv bag al EU-politik, og hvis man vil forstå, hvad der foregår i EU, skal man gøre sig dette fuldstændigt klart. Her er et reelt argument for at udvide EU til trods for omkostningerne, der både er økonomiske og politiske og ikke mindst følelige for små lande som Danmark, hvis indflydelse vil blive beskåret.

Men udvidelsen er politikernes mål. Den er ikke særlig populær i befolkningerne, hvor den påkrævede europæiske vifølelse eller euronationalisme ikke er særlig fremherskende, og den folkelige tilslutning til øst-udvidelsen er faldende både i Øst-europa og i Vesteuropa. Der er dog

visse modstandere af EUs føderalis-
meudvikling, som støtter udvidelsen i
forventning om, at et udvidet EU også
vil blive et løsere, mindre centrali-
stisk EU, som også vil finde det vans-
skeligere at optræde som en stormagt
på verdensscenen.

Blandt borgerne i de gamle EU lande
er der stort flertal for at optage Norge
og Schweiz, som imidlertid ikke øns-
ker optagelse (70% ja, 13% nej); til
de fem østeuropæiske lande, som er
nærmest optagelse, siger 35-45% ja
og 30-40% nej; og til de resterende
ansøgere er der et lille flertal, som si-
ger nej. I Tyskland er to tredjedele af
vælgerne imod udvidelsen, mens den
politiske og økonomiske elite er for
og navnlig lægger vægt på, at Polen
optages i første runde. Der er størst
tilslutning til udvidelsen i Danmark,
Grækenland og Sverige.

Også blandt ansøgerlandene er den
oprindelige begejstring kølnet; i Po-
len er andelen, som støtter indtræden
i EU faldet fra 80% til 55% siden
1996. og i Estland har nogle
opinionsmålinger vist et flertal imod
EU-medlemskab.

ØMU og østudvidelse – midler til EU's stormagtsposition

Den egentlige fordel for EU er poli-
tisk. Østudvidelsen og ØMUen ligner
hinanden. Der er ikke snævre økono-
miske begrundelser for nogen af de-
lene, og begge dele er risikable fore-
havender, som kan resultere i hen-
holdsvis politisk og økonomisk usta-
bilitet. Begge dele er midler til at
styrke EUs stormagtsposition, øst-
udvidelsen i kraft af størrelsen,
ØMUen i kraft af den nødvendige
styrkelse af den politiske centralmagt,
som en møntunion kræver.

Det indre marked og den økonomi-
ske og monetære union er midler i en
politisk integrationsproces. Økono-
misk integration er nødvendig, fordi
det legitimerer centralisering af be-
slutningerne, som igen baner vejen
for politisk integration, som igen

medfører mere magtfuld udenrigspo-
litik, som igen indebærer langsigtede
økonomiske og andre gevinster.

I dette mønster kan også affæren Jörg
Haider vs. EU forstås. EU-
regeringschefernes fordømmelse af
og diplomatiske sanktioner mod
Østrig den 31. januar 2000 i anled-
ning af, at Jörg Haiders Frihedsparti
med 27% af stemmerne deltog i
regeringsdannelsen, var en kæmpe
overraskelse for offentligheden. Men
virkningerne af initiativet ét hundrede
procent forudsigelige: ingen virknin-
ger på regeringdannelsen i Østrig,
stor opstandelse og medieaktivitet i
alle EU-landene (når store unioner
fortæller små lande, hvad de må og
ikke må, giver det let nogle gammel-
kendte mindelser i Østeuropa), harm-
dirrende forargelse hos rettænkende
og besindige folk som Erling
Böttcher (Pol. 3/2) og Preben
Wilhelm (Information 5/2) og mange
flere, vild begejstring hos Tøger
Seidenfaden over, at „EU er trådt i
karakter som værdifællesskab“ (Pol.
4/2) samt bekymring hos den tyrkiske
regering over truende menneskerettig-
hedskrænkelser i Østrig. Alt dette har
regeringscheferne forudset til mindste
detalje, og de gør ikke den slags
uoverlagt. Det råber på en forklaring.
Hvad har fået dem til det? Det giver
mening, hvis formålet netop har været
at vække furore og dermed bidrage til
at flytte grænserne for EUs politiske
centralisering, så at vejen banes og
det glider lettere ned næste gang. Det
store problem for EU-imperiebygge-
rne er, at det så sørgeligt skorter på
folkelig interesse og på fælleseuropæ-
isk politisk debat og bevidsthed. Her
er Jörg Haider anvendelig til medie-
massage, for ham kan ingen lide
(undtagen de 27% vildfarne østrigere,
men de resterende 73% er stadig et
solidt flertal). Samtidig bliver al mod-
stand mod EU-centraliseringen iden-
tificeret med højrefløjpopulisme.
Når man nu ikke kan få et EU-fod-
boldhold, så kan man da i det mindste
få en EU-Prügelknabe.

Sanktionerne imod Østrig blev ophæ-

vet den 12. september 2000 efter en
undersøgelse foretaget af en uafhæn-
gig ekspertgruppe. Hele operationen
havde intet grundlag i EU-lovgivnin-
gen. Imidlertid blev der ved topmødet
i Nice, som forberedte udvidelsen
med reviderede regler for antallet af
medlemmer i Det Europæiske Parla-
ment og antallet af stemmer i mini-
sterrådet etableret et juridisk grundlag
for intervention i interne politiske for-
hold i medlemslandene. En revision
af Romtraktatens artikel 7 gør det
muligt for et flertal på 80% i det
Europæiske Råd at påtale forhold i et
medlemsland, hvis der er fare for
krænkelser af principperne om frihed,
demokrati, menneskerettigheder og
retsstat som beskrevet i artikel 6. Mu-
lige sanktioner omfatter bl.a., at det
pågældende land kan berøves stem-
meretten i EUs organer. Nicetraktaten
blev forkastet af Irland ved folkeaf-
stemningen den 7. juni 2001 og retligt
er Amsterdamtraktaten derfor stadig i
kraft.

Hverken udvidelsen mod øst eller
ØMUen er mål i sig selv. Begge dele
er midler, og målet er i begge tilfælde
det samme: at gøre EU stort og
stærkt. Med tiden vil EU-politikere
kunne tale med amerikanere og japa-
nere som ligemænd, eller måske
endda som overmænd. Men Resulta-
tet kan blive politiske spændinger,
som kan vise sig den dag, EU ikke
længere har vinden i ryggen, men bli-
ver sat på alvorlige prøver, fx af et
økonomisk tilbageslag. Så bliver
spørgsmålet, om samhørigheden mel-
lem befolkningerne i EU er stor nok
til at klare spændingerne på en civili-
seret måde.

En udførlige liste med litteratur-
henvisninger til denne artikel,
ligger på foreningens hjemme-
side:
<http://www.fritnorden.dk>

En utrolig dårlig idé

Af *Sven Skovmand*

Udvidelsen af EU mod øst har indtil nu fået en forbløffende velvillig modtagelse i Danmark. Selv blandt overbeviste modstandere af EU finder man folk, som ikke synes, at de kan være andet bekendt end at gå ind for udvidelsen.

Det skyldes nok en naiv forestilling om, at det vil være til gavn for de central- og østeuropæiske lande at blive medlemmer af EU. »Komme ind i varmen«, som man ofte udtrykker det.

Men denne påstand holder ikke. Et medlemskab af EU vil på ingen måde gavne de østeuropæiske lande økonomisk. Tværtimod er der en stor risiko for, at den vil skade dem i mange år frem i tiden.

Den sovjetiske fortid

Den væsentligste årsag til de østeuropæiske landes problemer er, at de i et halvt århundrede fik påtvunget en økonomisk struktur, som i alt væsentligt svarede til den, man havde i Sovjetunionen. Centrale organer skulle fastsætte, hvad der skulle produceres, hvor meget der skulle produceres af det, og hvad prisen på varerne skulle være.

Den meste udenrigshandel var med de øvrige lande i Sovjet-blokken – en handel, der blev styret af det fælles organ COMECON, som omhyggeligt sørgede for, at landenes samhandel var præget af ensartethed. Hvis f.eks. Ungarn solgte varer for et bestemt beløb til Polen, skulle landet aftage varer for samme beløb fra Polen.

Også handelen med Vesten blev styret af de centrale organer. De varer, der blev solgt til de vestlige lande, var først og fremmest råstoffer. Kun få østeuropæiske varer havde en sådan kvalitet, at de kunne sælges til udlan-

det på normale vilkår.

Resultatet af denne politik var, at de østeuropæiske industrier var utrolig ineffektive og beskæftigede et uforholdsmæssigt stort antal mennesker.

Efter at Sovjetunionen i slutningen af 1980'erne opgav at kontrollere Østeuropa, er der naturligvis sket en vis effektivisering af industrien, hvad der har ført til en betydelig arbejdsløshed. Men virkelig konkurrence-dygtige er kun få virksomheder blevet. Evnen til at konkurrere forudsætter nemlig fyringer i et sådant omfang, at det vil true landenes sociale stabilitet.

Man må jo huske, at folk i hele den sovjetiske periode var sikret arbejde og dermed en rimelig levestandard.

Vil føre til stor arbejdsløshed

Hvad vil der ske, hvis de østeuropæiske lande kommer ind i EU og dermed bliver udsat for konkurrencen fra de effektive industrier i EU?

Selv med en lang overgangsperiode må man regne med, at et stort antal østeuropæiske fabrikker vil blive nødt til at lukke, og at de øvrige kun vil kunne overleve med en uhørt høj fyring af medarbejdere. Samtidig risikerer man, at de bedst kvalificerede arbejdere vil rejse til de nuværende EU-lande, hvor de kan få en højere løn, end de kan få hjemme. Det giver dårlige muligheder for at opbygge en ny og bedre form for industri.

Der vil naturligvis blive investeret en del udefra. Udenlandske koncerner vil have interesse i at oprette filialer og firmaer, der kan fungere som underleverandører. Det vil jo være let at skaffe arbejdskraft, og de østeuropæiske arbejdere vil have en uddannelse, som er væsentlig højere end den, man finder i de u-lande, hvor koncernerne ellers ville investere.

Men er det virkelig i de østeuropæiske landes interesse, at deres erhvervsliv skal styres udefra? Det kan let komme til at betyde, at de altid vil halte bagefter landene i Vesteuropa, fordi den virkelige udvikling af produkterne foregår her.

Hertil kommer risikoen for, at udviklingen i landene bliver skæv. Udenlandske investorer vil næsten altid være interesseret i at bruge deres penge i de områder, hvor udviklingen er nået længst. De har ingen interesse i de fattigere egne. Det har man kunnet se i Irland, hvor der er opbygget en topmoderne industri omkring hovedstaden Dublin, mens folk inde i landet lever, som vi gjorde i Danmark i 1950'erne.

Bistand er ikke nok

Men vil det ikke gavne de østeuropæiske lande, at de får støtte fra EU, og at de kan få mere for deres landbrugsvarer?

Svaret på dette spørgsmål er nej – alene af den grund, at EU slet ikke har penge nok til at yde hjælp af nogen betydning. Ifølge regeringens hvidbog »Danmark og Europa« vil tilskuddet til ansøgerlandene kun komme op på cirka 20 procent af EU's samlede udgifter i år 2006, altså lidt over 150 milliarder kroner. Det er kun en femtedel af, hvad det tidligere Østtyskland får fra Vesttyskland, og beløbet skal fordeles over et langt større antal mennesker. Alene Polen har mere end dobbelt så mange mennesker som Østtyskland.

Det virkelig skræmmende er, at den gigantiske vesttyske støtte endnu ikke har kunnet løse Østtysklands problemer. Østtyskerne har stadig en væsentlig højere arbejdsløshed og en væsentlig lavere levestandard end vesttyskerne, og for mange er tilværelsen under det kommunistiske styre kommet til at stå i en noget ufortjent stråleglans. Det ser man blandt andet i den imponerende støtte, som vælgerne giver til det tidligere kommunistiske parti, PDS.

Hvad landbruget angår, er det helt

utænkeligt, at den nuværende landbrugsstøtte kan fortsætte, hvis de østeuropæiske lande bliver optaget som medlemmer. EU vil under alle omstændigheder blive tvunget til at nedsætte priserne på landbrugsvarer så meget, at de kommer til at svare til dem, der findes på verdensmarkedet.

Den rigtige løsning

Medlemskab af EU er altså en rigtig dårlig løsning for de østeuropæiske lande, og det vil det være i de næste mange år. Men hvad skal de så gøre?

Den bedste løsning vil være, at de får oprettet et østeuropæisk frihandelsområde, hvor de indbyrdes toldsatser bliver afskaffet over en periode på 8-10 år. Det vil give de enkelte lande mulighed for at rationalisere og specialisere på en langt mere fornuftig måde, end hvis de bliver medlemmer af EU.

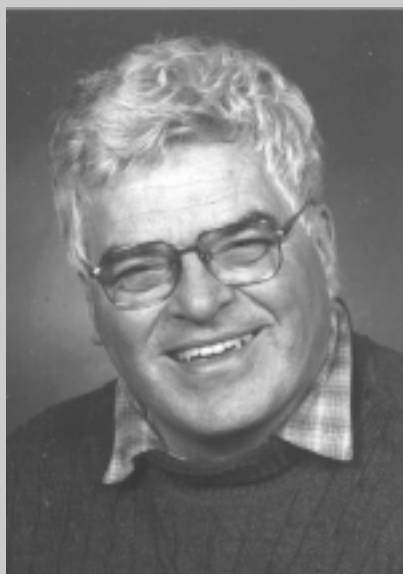
Og de vil få den fordel – som de ikke får i EU – at de får en fortrinsstilling frem for de effektive EU-industrier på de andre østeuropæiske markeder.

Når disse 8-10 år er gået, vil de østeuropæiske lande forhåbentlig have en så effektiv industri, at de om en 15-20 år kan klare sig på verdensmarkedet. Hvis de til den tid skulle ønske at blive medlem af EU, vil de kunne gøre det, uden at deres økonomi bliver slået i stykker.

Vi fik hjælp af EFTA

Metoden har faktisk været afprøvet i praksis. Det var jo netop den model, Danmark i sin tid valgte, efter at de Gaulle i 1963 havde forhindret os i at blive medlem af EU sammen med England. I slutningen af 1950'erne udkom der i Danmark en rapport, der blev kaldt »Chokrapporten«. Den viste, at kun 60 procent af den danske industri ville kunne overleve, hvis Danmark blev medlem af et stort europæisk marked, hvor de indbyrdes toldsatser var afskaffet.

Sammen med de øvrige nordiske lande, England, Schweiz, Østrig og

Sven Skovmand er forfatter og medlem af Folkebevægelsens forretningsudvalg.

Han har skrevet pjecen »**Udvildelsen mod øst – er det en god idé?**«.

Den fås ved henvendelse til Folkebevægelsen mod EU, Sigurdsgade 39 A, 2200 Kbh.N, tlf. 35 82 18 00.

Portugal oprettede vi EFTA, hvor de indbyrdes toldsatser blev skåret ned med 10 procent om året, mens toldsatserne udadtil blev bevaret. Det betød, at især danske, norske og svenske virksomheder gennemførte en arbejdsdeling, der gav store rationaliseringsgevinster og sikrede Danmark den effektive industri, som vi lige siden har haft.

Takket være EFTA kunne vi i 1973 gå ind i EU, uden at det voldte økonomien nævneværdig skade. Var vi gået ind i EU omkring 1960, kunne det have ført til omfattende virksomhedslukninger og en stor arbejdsløshed. Det undgik vi nu.

Østlandene er fattigere

Analysen af ansøgerlandene ville formentlig vise langt værre resultater, men de laves af gode grunde ikke. Magthaverne i disse lande ønsker jo ikke, at deres befolkninger skal vide, hvor elendigt de vil blive stillet i EU.

Hvor dårligt landene er stillet økonomisk, fremgår af nedenstående

oversigt, der viser de 12 landes befolkningstal i millioner samt deres gennemsnitsindtægt i procent af EU's gennemsnit.

Tallene bygger på oplysningerne i The Statesman's Yearbook 2001, Eurostat og Vindue mod Øst nr. 3, 2000 (Syddansk Universitet, Odense). Landene er opført i rækkefølge efter deres indkomster.

Kypern	0,8	74,7
Slovenien	2,0	70,0
Tjekkiet	10,2	58,8
Ungarn	9,8	50,1
Slovakiet	5,4	46,9
Polen	38,7	37,8
Estland	1,4	37,4
Tyrkiet	65,7	32,3
Litauen	3,7	29,2
Letland	2,4	28,4
Rumænien	22,5	27,0
Bulgarien	8,3	23,5

Som man kan se af oversigten, ligger kun de to små lande Kypern og Slovenien i nærheden af EU's gennemsnitlige indkomst – som iøvrigt ligger 14 procent under den gennemsnitlige indkomst i Danmark.

Hvorfor skal de med?

Der er faktisk god grund til at undre sig over, at danske politikere er så begejstrede ved tanken om at optage de østeuropæiske lande i EU og at gøre det her og nu. Har de overhovedet ikke gjort sig klart, hvilke problemer de er i færd med at skabe?

Problemet er nok, at ingen ansvarlig myndighed for alvor har søgt at lave en ordentlig analyse af, hvad der vil ske.

Der er lavet analyser, blandt andet af Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. De viser, at det vil være til fordel for dansk erhvervsliv, at østlandene kommer med.

Men netop det bør få alarmklokkerne til at ringe. For det kan jo være udtryk for, at det vil gå dårligt for de nye medlemslande.

Nordisk Folkerigsdag i høj bølgegang

Af *Jesper Morville*

I dagene omkring EU-topmødet i Göteborg i juni var Sveriges næststørste by et overflødhedshorn af konferencer, demonstrationer, udstillinger og koncerter. Desværre oplevede byen som bekendt også et overmål af vold.

Ved sidste års folkerigsdag i Thy besluttedes det at benytte EU-topmødet som en fortrinlig anledning til at demonstrere det nordiske alternativ til EU's model. Man gik ud fra, at rigtig mange mennesker ville samles i Göteborg – og den antagelse holdt stik.

Ved at drukne

Alt i alt var vel 30.000-40.000 mennesker kommet til Göteborg for at deltage i de mange mod-arrangementer. Torsdag aften (den 14.juni) demonstrerede ca. 15.000 mennesker mod en anden af byens gæster, præsident George W.Bush. Samtidig begyndte flere nordiske gæster at samle sig ved teltarrangementet Frit Forum. I et stort telt var der foredrag og udstillinger fra freds-, miljø- demokrati og kvindebevægelser m.m.; i mindre telte kunne man møde folk fra diverse bevægelser, fra kinesiske Falun Gong til Folkebevægelsen for Borgerløn og Nej till EU. Nordisk Folkerigsdag var medansvarlig for nogle af de mange tiltag, man her kunne vælge imellem. I et debattelt talte nordiske og internationale eksperter om bl.a. alternativer til den økonomiske globaliserings tyranni og om praktiske tiltag til at mindske CO2-udslip – bl.a. anvendelse af gas i stedet for benzin i biler. Den amerikanske økonom David Koten var blandt oplægsholderne. Med

sådanne indlæg, visionære og jordnære, med praktiske modforslag til såvel de helt overordnede globaliseringstendenser som til konkrete forureningskilder, var banen kridtet godt op til de kommende dages debatter.

Om aftenen samledes ca. 20 folkerigsdagsdeltagere i Dan Anderssonstuen i Restaurant Gillestugan til et godt måltid og hyggeligt samvær.

Folkerigsdagens helt eget program var henlagt til dagene efter topmødet. Der var et kort arbejds møde vedrørende folkerigsdagen søndag den 17.juni, hvor alle mødeplaner og arrangementer ellers var ændrede på grund af de dramatiske begivenheder de foregående dage og politiets besættelse af flere af de steder, hvor debatmøderne skulle foregå.

På dette midtvejsmøde kunne det konkluderes, at folkerigsdagsperspektivet hidtil var druknet i mængden af begivenheder.

Men i de begivenheder var der kraftige nordiske islæt: konkret var der flere tusind deltagere fra Norge og Danmark i demonstrationerne mod EU-topmødet fredag og lørdag. (Der var ca. 20.000 deltagere i begge disse demonstrationer) Og den tætte sammenhæng mellem alternativtænkning og en grundlæggende EU-kritik, der altid har præget den nordiske EU-modstand, blev tydeligt fremhævet ved alle de mange mod-møder – til inspiration også for de mange tilreisende fra Balticum, Østeuropa og Sydeuropa.

Folkerigsdagens forløb

Mandag og tirsdag efter topmødet og modmøderne kunne Nordisk Folkerigsdag samles i roligere rammer på Nya Varvet og gennemføre sit helt eget program; ca. 20 mennesker deltog i disse afsluttende møder. Mandag var der indlæg og debatter om så for-

skellige (og alligevel sammenhængende) emner som økologisk tilpasning og byudvikling (ved Folke Günther, Lunds Universitet), økojordbrug i Caribien, alternative pengesystemer (der blev beskrevet af bl.a. Åsa Brandberg, medarrangør af dette års folkerigsdag), den konkrete betydning i kampen imod de multinationale firmaer af rentefrie lån til småbønder i Indien (ved Eva Stenius, konsulent i et JAK-pengeinstitut), og bæredygtig energi, der blev beskrevet af sidste

**Nordisk
Folkerigsdag tager
afstand fra vold,
både fra
myndighedernes
og fra
aktionerendes
side, men tager
også afstand fra
pressens ensidige
dækning**

års vært for Folkerigsdagen, Preben Maegaard fra Nordvestjysk Folkecenter for Vedvarende Energi.

Engagementet i solidaritets- og alternativarbejdet skinnede smukt igennem. Det gjorde også de beskrevne resultater. En fælles erfaring, der kunne udledes af de mange indlæg, er betydningen af at kunne foregå med et godt eksempel; at kunne få anderledes idéer og have en mulighed for at prøve dem af. Kun sådan kommer man videre. Og i de nordiske lande har folkelige initiativer traditionelt haft rimelige udfoldelsesmuligheder. Derfor kan Nordisk Folkerigsdag også fortælle om mange succes historier. Men udfoldelsesmulighederne bliver mindre og mindre, jo flere beslutninger, der overlades til den uheldige alliance mellem bureaukrater og lobbyister fra de største firmaer.

Reaktioner og erfaringer

Fra Folkerigsdagen udsendtes en pressemeddelelse med reaktioner på de mange og voldsomme begivenhe-

Foto: Bille/ Dagbledet Arbejderen

der i Göteborg. Det understregedes, at "Nordisk Folkerigsdag tager afstand fra vold, både fra myndighedernes og fra aktionerendes side, men tager også afstand fra den ensidige dækning af topmødebegivenhederne, som pressen i både Sverige og øvrige lande har givet. Medierne har fokuseret på de voldelige episoder og ignoreret de vægtige bidrag til debatterne om det europæiske samarbejdes fremtid, man fik i Göteborgs mange debatforaer."

Ud over denne triste erfaring med pressens prioriteringer, drøftede man om tirsdagen de organisatoriske mangler i Nordisk Folkerigsdag selv: strengt taget mangler Folkerigsdagen både en ny formåls-, en projekt- og en arbejdsbeskrivelse.

Bl.a. efterlyste en nærmere afklaring af de nationale arbejdsgruppers rolle. Skal det praktiske arbejde med Rigsdagen ligge hos arbejdsgruppen fra det land, hvor rigsdagen skal foregå, og de øvrige landes arbejdsgrupper koncentrere sig om at mobilisere deltagere – eller skal der være hyppigere kontakt vedr. alt det praktiske arbejde mellem alle arbejdsgrupperne? Vedrørende den ønskede projektbeskrivelse enedes man om at en arbejdsgruppe fra alle de nordiske lande udarbejder den. Arbejdsgruppen valgtes mellem de tilstedeværende, og supplerer sig selv. Man fik dog allerede i den udsendte pressemeddelelse defineret, at "Nordisk Folkerigsdag arbejder med at påvise, at Norden har muligheder for at bi-

drage til løsningen af tidens brændende globale problemer, men at EU's konkurrencesamfund og stormagtsambitioner fører i modsat retning og umuliggør en positiv nordisk indsats."

En anden erfaring er den nævnte, at Folkerigsdagen ikke har ressourcer nok til at sætte sit eget præg på begivenheder som et EU topmøde med tilhørende modmøder.

Folkerigsdagens fremtid – Alternativt Nordisk Råd og nye arbejdsgrupper

Det besluttedes, at næste års folkerigsdag skal holdes i Norge, gerne i samarbejde med en kommune og nordisk- og ligesindede organisationer.

Der var debat om at fremme konkrete handlinger (alternative landsby-samfund, alternativ energi), og om, hvorvidt Nordisk Folkerigsdag kan fremme samarbejdet mellem forskere, beslutningstagere og aktivister. Dette kan ske ved at genaktivere Alternativt Nordisk Råd, hvis formål netop er at samle folk med tilknytning til såvel aktivist- som forskningsmiljøet. I Alternativt Nordisk Råds regi kan man så danne arbejdsgrupper om konkrete emner.

Det besluttedes på stedet at danne en arbejdsgruppe vedrørende miljø og energi, et emne, der har været centralt på de seneste års folkerigsdage.

Blandt de tilstedeværende valgtes personer, der skal kontakte egnede deltagere i de respektive nordiske lande. Denne arbejdsgruppe kan følges af andre grupper om øvrige relevante emner.

Temaer på næste års Folkerigsdag:

Det blev understreget, at det er vigtigt at bevare Folkerigsdagens brede, selvstændige karakter og helhedssyn på den nordiske model, og ikke specialisere sig i et enkelt sagsområde eller to. Men kontakten til en bred vifte af organisationer, der arbejder med emner af relevans for Folkerigsdagen, er uhyre central.

Følgende aktiviteter blev foreslået til næste års rigsdag:

- NFR kan forberede udspil op til FNs miljøkonference (til markering af 10-året for den første FN-miljøkonference i Rio) næste år i Sydafrika.
- Selvom der ikke igen skal afholdes en folkerigsdag i forbindelse med et EU-topmøde, kan man forberede aktiviteter i forbindelse med EU-topmødet i København i december 2002 og være synlige
- Arbejde videre med konkretisering af et nordisk alternativ til EU-modellen (kan kædes sammen med debatten om at være synlig ved EU-topmødet)
- Arbejde på en nydefinering af, hvad demokrati er.
- Arbejde videre med emner som miljø/energi og kredsløbssamfund.

Hvert af hovedemnerne kan der afsættes én dag til. Og der skal selvfølgelig afsættes mindst en halv dag til drøftelser af Nordisk Folkerigsdags erfaringer og fremtid.

Arrangørerne af årets Folkerigsdag har gjort et kæmpearbejde med at skaffe indlogering til deltagerne og lokaler m.m. i en situation, hvor tusinder af mennesker strømmede til Göteborg. Og skønt Folkerigsdagen i sig selv ikke fik sat det store aftryk i Göteborg, var den en meget positiv oplevelse.

Det var godt og flot, at den blev gennemført.

“Grundloven skal revideres – glidebanen skal lukkes!”

Af Bent Brier

Sådan lød overskriften på en pressemeddelelse udsendt af Dansk Metals formand, Max Bæhring, professor i forfatningsret, dr.jur. Henning Koch og professor, dr.jur. i EU-ret, Hjalte Rasmussen, før de på et pressemøde den 22. juni på Christiansborg fremlagde et forslag til en ny § 20 i Grundloven. I pressemeddelelsen hed det videre: ”§ 20 i Grundloven siger i dag, at ” ... beføjelser kan overdrages til mellemfolkelig myndighed i nærmere bestemt omfang ..”. Denne nærmest ubegrænsede åbning for afgivelse af beføjelser er kernen i mange danskeres frygt for den såkaldte ”glidebane.”

Ifølge forslagsstillerne skal den afløses af en ny § 20, hvor den danske befolkning får sikkerhed for, at politikerne ikke kan overlade beføjelser om indretningen af vore velfærdsydelser og -institutioner til EU. Dette skal sikres ved, at Grundlovens § 20 ændres og opdeles i to afdelinger.

- Den ene afdeling skal sikre, at danskerne bevarer selvbestemmelsesretten over det danske samfunds indretning. Det skal bl.a. gælde folkepension, ældreomsorg, folkeskolen, børns pasning, sygehuse m.v. Her kan beføjelser aldrig afgives uden at et flertal af danskerne siger ja ved en folkeafstemning.

- Den anden afdeling skal så omfatte områder, der er internationale og kun kan reguleres af flere lande i fællesskab. Det er områder hvor et enkelt land alligevel ikke alene kan skabe indflydelse. Her skal de valgte politikere i det repræsentative demokrati tage ansvaret for beslutninger om afgivelse af beføjelser.

”Vi vil med forslaget grundlovs-sikre, at det danske folk får hånd i hanke med velfærdssamfundets udvikling. Den nye § 20 skal fjerne de mange danskeres følelse af, at EU-samarbejdet er en glidebane”, siger forslagsstillerne.

Forslaget, der er udviklet hen over vinteren og foråret, er inspireret af flere partiers forslag om et kompetencekatalog, der afgrænser hvad EU og hvad nationalstaterne skal tage sig af.

”Med dette forslag sikrer vi, at vi i Danmark selv fastsætter, hvad der er danske interesser, og at Højesteret bliver overdommer. Hverken EF-domstolen eller nogen anden udenlandsk myndighed får forrang”, siger Henning Koch.

”Vi håber, at politikere, organisationer og bevægelser vil gå ind i en engageret og konkret debat om, hvad der skal stå på de to lister. Vi er kommet med et udspil, men det skal bearbejdes meget mere”, siger Hjalte Rasmussen.

De tre forslagsstillere fremhæver, at forslaget intet har med de fire forbehold at gøre. Forbeholdene blev indført med Edinburg-afstemningen 18. maj 1993 og de kan kun fjernes ved nye folkeafstemninger.”

Udkast til ny §20

Ved Henning Koch og Hjalte Rasmussen, Københavns Universitet

Under fuld respekt af Danmarks internationale aftaler og rigets fortsatte beståen som en selvstændig stat kan udøvelsen af beføjelser, der efter denne grundlov tilkommer danske myndigheder, ved lov overlades til en overstatslig eller mellemstatslig myndighed med den virkning, at suveræniteten begrænses.

Stk. 2 Udøvelsen af sådanne beføjel-

ser kan alene overlades til en myndighed, hvis virke hviler på demokratiske, retsstatslige og menneskeretlige principper til fremme af fred, frihed, lighed og solidaritet.

Stk. 3 Myndigheden skal være oprettet ved en gensidig traktat, der indeholder fælles rettigheder og forpligtelser for de deltagende stater.

Stk. 4 Enhver overladelse af udøvelsen af suveræne beføjelser kan til enhver tid tilbagekaldes ved lov vedtaget med simpelt flertal, med den virkning at grundlovens oprindelige ordning opretholdes.

Stk. 5 Udøvelsen af beføjelser i henhold til stk. 1-3 kan overlades inden for følgende politikområder, i det omfang det er i overensstemmelse med nærhedsprincippet:

- Økonomiske og monetære forhold
- Udenrigshandel
- Erhvervslivet
- Virksomhedsbeskatning
- Kapitalens fri bevægelighed
- Arbejdsmarkedet
- Beskæftigelse
- Konkurrence
- Transport
- IT-kommunikation
- Udenrigs- og sikkerhedsforhold
- Kriminalitetsbekæmpelse
- Fødevarer
- Miljø
- Forbrugerbeskyttelse
- Forskning

Stk. 6 Til vedtagelse af et lovforslag vedrørende de i stk. 5 nævnte områder kræves, at 2/3 af Folketingets medlemmer stemmer for forslaget.

Stk. 7 Traktater, der indebærer væsentlige ændringer eller forskydninger i den overstatslige eller mellemstatslige myndigheds organisatoriske forhold kan tillægges gyldighed ved

lov, der vedtages efter reglen i stk. 6.

Stk. 8 Inden for nedennævnte politikområder kan udøvelsen af beføjelser i henhold til stk. 1-3 alene overlades ved lov efterfulgt af en folkeafstemning, i det omfang det er i overensstemmelse med nærhedsprincippet:

- Nationalt borgerskab
- Valuta- og pengepolitik
- Forsvarsområdet
- Asyl- og indvandring
- Kunstig befrugtning, transplantation og genmanipulation
- Personlig myndighed
- Personbeskatning
- Offentlig ansættelse
- Offentlighed i forvaltningen
- Private boliger
- Børns vilkår
- Folkeskolen og gymnasiet
- Erhvervs- og voksenuddannelser
- Kirke- og religion
- Kultur
- Medier
- Ældres forhold
- Bistandsydelse
- Pensioner
- Sygdomsbehandling
- Foreningsforhold
- Aftaleforhold på arbejdsmarkedet
- Sundhed
- Færdsel
- Civilret
- Strafferet
- Domstolsforhold
- Våbenbesiddelse
- Jagt og fritidsfiskeri
- Naturpleje
- Nationale natur- og kulturskatte

Stk. 9 Til vedtagelse af et lovforslag vedrørende de i stk. 8 nævnte områder kræves, at $\frac{3}{4}$ af Folketingets medlemmer stemmer for forslaget, der herefter skal bekræftes ved folkeafstemningen, i hvilken et flertal af de i afstemningen deltagende og mindst 30% af samtlige stemmerberettigede har afgivet deres stemme til fordel for loven.

Stk. 10 For sådanne politikområder, for hvilke der ikke er reguleret i stk. 5 og stk. 8, vil udøvelsen af beføjelser kunne overlades under anvendelse af proceduren i stk. 9.

Stk. 11 Regeringen og Folketinget samarbejder om tilrettelæggelsen og varetagelsen af Danmarks politik i forhold til de i stk. 1 omtalte myndigheder, i hvis institutioner regeringen handler på rigets vegne i overensstemmelse med stk. 1-3. Folketinget vælger af sin midte et stående udvalg, for hvilket regeringen fremsætter forslag til forhandlingsposition og aflægger efterfølgende beretning om forhandlingernes resultat til godkendelse af sine handlinger i henhold til 1. punktum.

Stk. 12 Ethvert spørgsmål om fortolkningen af reglerne i stk. 1-10 kan indbringes for domstolene.

Stk. 13 Overladelser af udøvelsen af lovgivningsbeføjelser, der er uforenelig med de grundlæggende regler om den lovgivende magt i § 3 og reglerne om afholdelse af valg til Folketinget i kapitel IV, kan ikke finde sted.

Kommentar

I næste udgave af Frit Norden bringer vi en supplerende gennemgang af forslaget, men allerede nu kan det konstateres, at udkastet til en ny § 20 ikke alene holder glidebanen åben, men også på væsentlige områder letter adgangen til den.

Det gælder alle de i stk. 5 nævnte områder, som efter forslaget kun kræver, at $\frac{2}{3}$ af Folketingets medlemmer stemmer for overladelse – i dag kræves $\frac{5}{6}$ flertal eller godkendelse ved en folkeafstemning.

Et andet problem er, at de indholdsmæssige afgrænsninger mellem områderne i stk. 5 og en væsentlig del af de i stk. 8 nævnte er meget flydende. Dette ville i givet fald føre til uendelige slagsmål om den rette fortolkning: Skal spørgsmålet afgøres efter stk. 8-proceduren med folkeafstemningen eller efter den "lette" i stk. 5 og 6?

For eksempel er "Valuta- og pengepolitik" anbragt i stk. 8, men "Økonomiske og monetære forhold" i stk. 5. "Arbejdsmarked" i stk. 5 – "Aftaleforhold på arbejdsmarkedet" i stk. 8. "Kriminalitetsbekæmpelse" i stk. 5 – "Strafferet" i stk. 8. Det er forblø-

fende at et så væsentligt område som "Udenrigs- og sikkerhedsforhold" er anbragt på glidebanen i stk. 5, men et væsentligt led i sikkerhedspolitikken som "Forsvarsområdet" i stk. 8. Her bliver der fortolkningsproblemer.

En positiv nydannelse er stk. 4, som fastslår, "at enhver overladelse af suveræne beføjelser til enhver tid kan tilbagekaldes ved lov med simpelt flertal." Princippet er anerkendt i dansk statsretsteori, men det hører hjemme i Grundloven. Positiv er også stk. 12, der fastslår, at "ethvert spørgsmål om fortolkningen af reglerne i stk. 1-10 kan indbringes for domstolene."

Til gengæld er formuleringen af stk. 1 yderst kontroversiel. Efter den gældende § 20 kan "beføjelser i nærmere bestemt omfang overlades til *mellemløselige* myndigheder, der er oprettet ved gensidig overenskomst med andre stater til fremme af mellemløselig retsorden og samarbejde."

Denne ordlyd erstatter forslagsstilerne med ordene: "til en overstatslig eller mellemstatslig myndighed." Hvorfor denne ændring, er det for at muliggøre Danmarks medlemskab af et EU, som har taget de sidste skridt til en egentlig statsdannelse?

Spørgsmålet er aktuelt med forberedelserne til en ny traktat måske i 2004, og EU er jo allerede så integreret, at grænserne for anvendelse af den nuværende § 20 er sprængt.

Som nævnt vender vi tilbage til forslaget i næste nummer; derfor blot denne slutbemærkning nu: Professor Henning Koch siger i pressemeddelelsen, at "med dette forslag sikrer vi, at vi i Danmark selv fastsætter, hvad der er danske interesser, og at Højesteret bliver overdommer. Hverken EF-domstolen eller nogen anden myndighed får forrang."

Kan professoren indhente en tilsvarende forsikring fra de kompetente organer i EU?

STØT FRIT NORDEN

i arbejdet for dansk folkestyre og et frit internationalt samarbejde med udgangspunkt i nordisk menneskesyn og fællesskab.

Foreningen er tværpolitisk og uafhængig af andre organisationer.

Bliv medlem eller abonnent.

Nærmere oplysninger hos
landssekretær Leif Kajberg
Klirevænget 31,
2880 Bagsværd
tlf. 44 98 29 32

Bent Brier,
Græsted Vænge 23,
3230 Græsted,
tlf. 48 39 30 25

Eller

besøg vores hjemmeside:
<http://www.fritnorden.dk>

**Husk Frit Norden
giro 3 17 79 20**

Årsmøde i Frit Norden

25. august 2001

i Borgerforeningens Hus, Nyborg

Som meddelt i sidste nummer af bladet holdes årsmødet i Borgerforeningens Hus, Nørrevoldgade 63 (500 m fra Nyborgstation)

Program

Kl. 12.30-13.15 Ankomst.
Kaffe/te, franskbrød med ost eller pølse.
Øl og vand kan købes særskilt under hele arrangementet.

Kl. 13.15-15.15 **Generalforsamling**
Dagsorden i henhold til vedtægterne.

Kl. 15.15-15.45 Pause – kaffe/te

Kl. 15.45- 18.15 Oplæg med efterfølgende debat

IB CHRISTENSEN

**tidligere medlem af Folketinget og EU-parlamentet,
indleder om
Danmark mellem Nice-traktaten og
EU-forfatningen**

Alle interesserede er velkomne til at deltage i hele mødet med taleret, men kun medlemmer af Frit Norden har stemmeret på generalforsamlingen.

Efter mødet er der mulighed for at fortsætte det gode samvær med fællesspisning. Der anrettes en buffet til kr. 95,-

Tilmelding senest onsdag den 22. august til
Hanne Kock, Ryslingevej 24, 8270 Højbjerg, tlf. 8614 7830,
e-mail: h_a_kock@post9.tele.dk - eller til
Bent Brier, Græsted Vænge 23, 3230 Græsted, tlf. 4839 3025.
Husk at oplyse om tilmeldingen også dækker fællesspisning.
Pris: kaffe/te, brød og mødebidrag: 125 kr. Buffet: 95 kr.
Betaling ved ankomsten.

Vi håber på godt fremmøde - *Styrelsen*

Litteratur:

- Anderson, K. & Tyers, R.: "Implications of EC Expansion for European Agricultural Policies, Trade and Welfare". CEPR Discussion Paper No. 829. London: Centre for Economic Policy Research 1993.
- Agenda 2000. Bruxelles: EU-kommissionen, juli 1997.
- Baldwin, R.E.: "The Eastern Enlargement of the European Union". *European Economic Review* 39 (April 1995, Nos. 3-4):474-481.
- Bjerregaard, R.: "Den historiske udfordring". *Politikens kronik*, den 30.-31. maj 1997.
- Boeri, T. & Brücker, H.: "The Impact on Eastern Enlargement on Employment and Labour Markets in the EU Member States". Report SOC-97-102454. Bruxelles: EU European Commission 2001. (<http://www.eu-oplysningen.dk/euidag/andet/strategisk-rapport>).
- DØR: "ØMU'en: Dansk valutapolitik ved en skillevej". Kap. 2, pp 81-132 i *Dansk Økonomi*, Forår 2000. København: Det Økonomiske Råd 2000.
- EBRD: *Transition Report 2000*. London: European Bank for Reconstruction and Development 2000.
- Ellman, M.: "EU Accession Should Be a Partnership, Not a Dicta-te". *Transition* 8 (August 1997, No. 4):1-7.
- EU European Commission: "Second Report on Economic and Social Cohesion". Comm(2001) 24 final. Bruxelles: EU European Commission 2001. (http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/rpt/2001/com2001_0024en03html).
- Frandsen, S.E.: "Økonomiske konsekvenser af EU-udvidelsen. Den fælles landbrugspolitik". *Samfundskøkonomien* (december 1997, nr. 8):5-12.
- Frandsen, S.E. & Jensen, H.G.: "Economic Impact of the Enlargement of the European Union". SJFI Working Paper No. 15/2000. København: Statens Jordbrugs- og Fiskeriøkonomiske Institut 2000.
- Fødevareministeriet: *De økonomiske konsekvenser af den fremtidige fælles landbrugs-*
- litik set i lyset af EU's udvidelse. Fødevareministeriet 1997.
- Gomulka, S.: "Macroeconomic Policies and Achievements in Transition Economies". Chap. 3, pp 69-94 in *Economic Survey of Europe 2000/2-3*. Genève: UN ECE 2000.
- Iversen, S.P.: *Central- og Østeuropas optagelse i Den Europæiske Union*. København: Samfundslitteratur 1996.
- Jensen, J.-J.: "Østudvidelse - Hvad sker med EUs landbrugspolitik?". *Vindue mod Øst* (2000, nr. 2):25-29.
- Landesmann, M.: "Structural Changes in the Transition Economies, 1989-1999". Chap. 4, pp 95-124 in *Economic Survey of Europe 2000/2-3*. Genève: UN ECE 2000.
- Lavigne, M.: "Conditions for Accession to the EU". *Comparative Economic Studies* 40 (Fall 1998, No. 3):38-57.
- Nuti, D.M.: "The Costs and Benefits of Euroisation in Central-Eastern Europe before or instead of EMU Membership". Working Paper, London Business School, December 2000.
- Petersen, N. (red.): *Vesteuropas forhold til Central- og Østeuropa*. København: Rådet for Europæisk Politik 1995.
- Rishøj, S.: "EU's udvidelse mod øst". *Vindue mod Øst* (oktober 1997, nr. 40):15-17.
- Schreyer, M.: "Financing Enlargement of the European Union", Speech at The London School of Economics, 16 February 2001. (<http://www.europa.eu.int> (SPEECH/01/71)).
- Schröder, P.J.H.: "Opnår Østeuropa velstandsudligning med EU?". *Vindue mod Øst* (2000, nr. 3):19-22.
- The Economist: "Europe's Magnetic Attraction". Survey, 19 May 2001.
- van Brabant, J.M.: "Integrating the Transition Economies into the EU Framework - An Overview". *Comparative Economic Studies* 40 (Fall 1998, No. 3):1-5.
- van Brabant, J.M.: "On the Relationship between the East's Transitions and European Integration". *Comparative Economic Studies* 40 (Fall 1998, No. 3):6-37.
- Økonomiministeriet: *EU's udvidelse mod øst. Økonomiske perspektiver*. København: Økonomiministeriet 1996.
- Økonomiministeriet: "Økonomiske aspekter af EU's udvidelse mod Øst". Kap. 4, pp 93-125 i *Økonomisk Oversigt*, december 1997. København: Økonomiministeriet 1997.
- Økonomiministeriet: *Danmark i det økonomiske samarbejde i EU*. København: Økonomiministeriet 1998.
- Udenrigsministeriet: *Hvidbog: Danmark og Europa. Udvidelse, globalisering, folkelig forankring*. København: Udenrigsministeriet, juni 2001.
- Aage, H.: *Økonomiske omvæltninger i Østeuropa og Rusland*. Herning: Systime 1994.
- Aage, H.: "Den offentlige sektor og privatiseringen i Østeuropa og Rusland: Hvad kan man lære?". Kap. 8, pp 195-217 i K. Bregm (red.): *Omstilling i den offentlige sektor i et økonomisk perspektiv*. København: Djøf's Forlag 1998. (a).
- Aage, H.: "Institutions and Performance in Transition Economies". *Nordic Journal of Political Economy* 24 (No. 2, 1998):125-144. (b).